

ז משום ציגה. ואם כן מי שאין לו כרים וכסותם כראוי ויש ציגה
 אין לו (י) לישן שם, כמו שכתוב סעיף ז' בהג"ה: **ה איש ואשתו.**
 כן משמע בריש ערכין ג. בן דלמרינן (י) דכהנים פטורים בעידן
 עבודה, עיין שם. וז"ע דבסוכה דף כ"ח [ע"פ] סלקא דעתך דאמינא
 משבו כעין חדורו, מה דירה איש
 ואשתו אף סוכה איש ואשתו, קא
 משמע לן דנשים פטורות. וי"ל
 דמכל מקום הבעל אינו חייב בסוכה
 אלא במקום שיכול לדור שם עם
 אשתו, ואם לאו הוה ליה מטעם
 ופטור לישן שם. וכן כתב שלי"ה
 [עמוד השלש מסכת סוכה ד"ה כבז מעה
 משת] עיין שם. ומכל מקום ז"ע,
 דהא חס עשה הסוכה במקום שאינו
 יכול לישן לא ילא, כמו שכתב סימן
 תר"מ סעיף ד' בהג"ה, וא"כ חס
 אין לו סוכה מיוחדת לא ילא כלל.
 ועוד קשה, דבגמרא [סוכה כ, ט]

ת. משנה סוכה דף כ"ז
 [ע"פ] ובגמרא שם; רמב"ם
 [שם]
 ט. ה"ר"ש שם [במה דכתיב
 ע"פ] שם [במה דהתוספתא
 פירק (ו') [ד] לזכרות
 [הנה] ד' ע"פ הגמרא סוכה
 כ. מ.
 י. משנה שם דף כ"ז
 [ע"פ] [וכתובים] [ונגמלא]
 [שם]
 כ. טור [עמוד קטל] והר"ן
 שם [ב] כ' ד"ה ממתי ר"ה,
 בשם י' אמרינן:

ציונים לרמ"א

(ו) מדרכי פרק הישן [סוכה]
 רמז שמאל:
 (י) דרכי משה אות כ:

הגהות והערות

(כ) וכן הובא ברא"ש סוכה
 פ"ב סימן יג. אף לפנינו
 במוספתא איתא "טורא מיני
 פטורין"
 (ג) גופה ממנה דורא אמ"ד
 מ"פ:
 (ד) בסור שם לא כתב דין
 מי שערב צמח, רק בג"י
 שם עמוד טו ד"ה ומ"ש
 בשם:
 (ה) גם בתרומה הדגן שם
 הולף בטעות הפת"ח עם
 הפת"ח. אף בתרומה הדגן
 מ"א סימן לה כתוב נכון.
 וז"ה בביבא אש"י סוף פ"ב
 דסוכה בשם סמ"ק:
 (ו) גופה ממנה דורא אמ"ד
 מ"פ, וז"ה בתרומה הדגן
 שם:
 (ז) תוקן ע"פ הירושלמי
 כפי שנוהג ברא"ש שם:
 (ח) בסימן תרמ"ג ל"ג.
 ואולי ז"ל סימן תרמ, וכוונתו
 למה שהביא שם הפת"ח סוף
 ס"ק טו בשם הירושלמי, ועיין
 חזק הש"ע שם סוף ס"ק יב:
 (ט) תוקן ממנה דורא
 למענה מר"י וכן הנייה
 בערות השלחן:
 (י) תוקן ממנה דורא
 למענה מר"י:
 (יא) עיין טור סוכה משפלות
 והב סימן תרמ אות ז:
 (יב) כוונתו
 דבמה דורא אמ"ד הק"ד
 (ה"ר) הלוי) כתוב "במ"ש
 ס"ו ובהג"ה":
 (יג) שם פירשו את הסלקא
 דעמא שנגמלא. אף תפן
 שפונת רבינו לרש"י שם ד"ה
 קמ"ל ותוספות שם ד"ה
 קמטע, שפירשו דלמי
 מתקנת הגמרא הכניס חייבים
 בסוכה אף שאינם יכולים לדור
 עם נשותיהם, ורק בשעת
 העבודה עממה פטורים
 ממחמת שנתקיים התקנה,
 וזו שכתוב ביבאור הגר"א
 ס"ק יג, וע"ש בדמחז

חוצ לכוונה (ה) ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ
 לסוכה אפילו מים הרי זה משובח (י) ותבשיל העשוי
 מהמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה:
 הגה (ו) ומה שנהגין להקל בעשוי צנינה שאין ימים בסוכה רק
 המדקדקין בצמות יש אומרים ז משום ציגה דיש לער לישן
 במקומות הקרים (ז) (י) ולי נראה משום דמזאת סוכה איש
 וזימו ד חס ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל
 לישן עם אשתו שאין לו סוכה (י) מיוחדת פטור וטוב להחמיר
 ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות
 לו סוכה מיוחדת: **ג**

ג אביילח בסוכה (י) בליל יום טוב הראשון (י) חובה
 (יא) א אפילו אבל ב ביות (י) פת מ י יצא ידי

אמרינן שכל ישראל ראוי לישב בסוכה אחת, עיין שם. וצריך לומר
 דמכל מקום כיון שיכול לישן שם לבדו הסוכה כשרה, דהוי דירה,
 ומכל מקום הוא פטור דמקרי מטעם: **ה יצא ידי חובתו.**
 אע"ג דבשאר ימים שיעור חוץ לסוכה כצנינה, אבל הכא אפילו
 אי בעי למיכל כוית אסור לאוכלו חוץ לסוכה, ואם כן ילא צו נמי
 די חובתו (טור עמוד תקל"ה).

[הסמ"ק] (י) [פימן] ג הגהות אות טת] ור"ש [בבב"ב] סוף סימן כג] דאירדו גשמים קאי, דחס לא כן הא חובה ביום טוב לאכול פת וממתי
 חייב בסוכה אף מכאן ואילך. (וסמ"ק) [וסמ"ק] [עשין מג קג, ג] ואור זרוע [מ"ב סימן טא] מוכיחים מזה דלחן חובה ביום טוב לאכול פת
 מדאמר מכאן ואילך רשות. והם לא מפרישים דקאי אירדו גשמים. ופסק בפסקי מהרא"י [מרומת הדגן מ"ב סימן ק"ס דלילה ב' י"י]
 סוכות דלחן כריך לאכול כוית בסוכה אם ירדו גשמים, דסמכין (הסמ"ק) [הסמ"ק] ואור זרוע, דלא כהש"ר [סוכה פ"ב סוף סימן
 דסבירא ליה לדידן יום טוב ב' כראשון, אלא חן בקיאיין דקביעה לירחא כו'. ומסיק שם הלמ"ד מהרא"י ו"ל, אמנם שמעתי שדרש
 הכנסת דלילה הראשונה ושניה כריך לאכול כוית בסוכה (חס) [אפילו] ירדו [גשמים] י"י: **(יא) אפילו אב"ב ביות.** וכמה הטור [מ"ב
 מקל"הקלמ] אע"ג דשיעור חוץ לסוכה הוא כצנינה, שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי, ואפילו לא בעי למיכל אלא כוית אסור לאכול
 חוזה לה, הלכך יוצא זה נמי ידי סוכה. עכ"ל. הרי שלדעת הטור חמירא ליל ראשון מכל ימי הסוכות גם לענין זה, דאפילו בכוית שהוא
 פחות מכצנינה חייב בסוכה. והקשה ב"י [עמוד קטל ד"ה ומ"ש דעין] ו"ל, ולכי נגמגס, דקאמר ואפילו לא בעי, דאטו צאי בעי חוץ
 והוה ליה למימר לא מני, במקום לא בעי. ועוד, דהיא גופא מנא ליה דשאני ליל ראשון משאר לילות, וטפי הוה ליה למתקן טעמא
 דכיון דגמר מחג המזות הוה שיעורא כוית דומיא דפסקא, עכ"ל. הנה קושיא ראשונה לא הנמי כלל, דודאי שפיר אמר דאי בעי, דהיינו
 שיש מותרא דלחן ראשון דאפילו כוית חייב בסוכה. וקושיא הני צנינה קושיא, דרבינו הטור יליף לה מהא דמיימי הרא"ש [סוכה פ"ב סוף
 טו] ירושלמי [שם הלכה ז] ו"ל, חזרייא בעי אי מנה חג המזות ענין שיכנס למנה כשהוא מאכז אף סוכה כן. ר' זעירא בעי אי מנה
 עד שיאכל [כוית דגן מנה אף כהן עד שיאכל] כוית דגן בסוכה. ומפרש לה דר' זעירא מתפקחא ליה אי הוה חיוב סוכה צנינה ראשון
 עד כוית ולא פטור אלא פחות מכוית וחמיר משאר לילות, (י) וקיימא לן לחומרא דכוית חייב בסוכה. מזה יליף רבינו דחייב בסוכה
 בכוית בליל אי אפילו ירדו גשמים, והיינו דסגי ליה בכוית:

ערך פ"ח פ"ה דמהרי"ק"ש
 פ"ב ג חובה וכו'. אף אם ירדו גשמים. וצריך שיהיה ודאי לילה:

שערי תשובה

(ה). ומי שיחמיר כו'. ועיין בבב"ב יוסף [אות ז] שכתב בשם צידה לדרך [מאמר
 ד כלל ו פרק ה ד"ה כל] שהיא חומרא יחידא, וכן כתב מהרי"ל [הלכות סוכות עמוד
 שער]. ועיין לקמן סימן תרמ"ב [י]. וכתב רבינו ירוחם [נתיב ח ה"ב ג, ג] דפחות
 מכביצה אין מי שיחמיר. ובאליה רבה [ס"ק יא] הקשה על זה, והברכי יוסף
 [אות ד] כתב ליישב קצת, ע"ש. ועיין באליה רבה [שם] שהביא (ש"י) [שבלי
 הלקט] [סימן שער] וחניא [רבי סימן פד] בשם ה"ר אביגדור דאכילת ארעי דשבת
 ויום טוב חשיב קבע. והוא הקשה על זה דא"כ מאי פריך [סוכה כ, ב] מעשה
 לסחור, דילמא ביום טוב הוי וכו'. ועיין ברבי יוסף [אות ה] בזה, ועיין לעיל
 סימן ק"ס מה שכתבתי שם [ס"ק ט] בשם גינת ורדים [א"י] כלל ג סימן יא
 לענין ברכה דאין חילוק בין שבת וחול, וא"כ נראה דהוא הדין כאן, וכן משמע
 בבב"ב יוסף שם [אות ה]. עיין מה שכתבו הפוסקים לענין אכילת לילה הראשונה
 לקמן סעיף (י) [י] ג' דמשמע דוקא משום דאכילה לילה ראשונה חובה חייב

על הטעם
 [קשה] י"ב, א"כ גם על האכילה לא ילא עד שמהיה לו סוכה
 כמו שכתב המרדכי [סוכה רמז שמן] הביאו רמ"א בסימן תר"ו
 [ד] דחס עשה סוכה במקום המצטער צנינה אף די חוילה
 ונראה לע"ד לתת טעם
 השניה, דאיתא בגמרא [שם]
 דשלותי מזוה פטורים, דהיינו
 בר רב הונא ורב סחלא שהלכו
 פני ריש גלותא היו ישיבין
 לסוכה, והכי נמי למי ששנו
 שחייב לשמח את אשתו
 דלעיל סימן תקכ"ט [שם]
 ונשים פטורות מן הסוכה [שם]
 מרמז, אם כן אם אינו רוצה
 מאשתו מקרי דבר מצוה, ועל כן
 פטור מן הסוכה צנינה
 ואפילו אם שייך איננה סוכה
 מכל מקום שייך שמהה

עמה בחדר, כדאיתא בגמרא [עירובין כג, ב] ששקור לישן בחדר
 ואשתו לנין בו, ואמר רב יוסף אפילו באשתו נדה, שאלמר [מ"ב
 ט] נשי עמי מרגשין מצית מענוגיה. כן נראה לי טעם הקולא
 למי שמייל ב' (י) בליל יום טוב הראשון חובה. דלמ"ד
 יוחנן [סוכה מ, ב] משום ר' שמעון בן יהודא, נאמר כאן ט"ו ונאמר
 ט"ו בחג המזות, מה להלן לילה הראשון חובה ומאן ואילך רשות
 אף כאן לילה הראשון חובה ומאן ואילך רשות. ופירשו [הסמ"ק]
 [הסמ"ק] (י) [פימן] ג הגהות אות טת] ור"ש [בבב"ב] סוף סימן כג] דאירדו גשמים קאי, דחס לא כן הא חובה ביום טוב לאכול פת וממתי
 חייב בסוכה אף מכאן ואילך. (וסמ"ק) [וסמ"ק] [עשין מג קג, ג] ואור זרוע [מ"ב סימן טא] מוכיחים מזה דלחן חובה ביום טוב לאכול פת
 מדאמר מכאן ואילך רשות. והם לא מפרישים דקאי אירדו גשמים. ופסק בפסקי מהרא"י [מרומת הדגן מ"ב סימן ק"ס דלילה ב' י"י]
 סוכות דלחן כריך לאכול כוית בסוכה אם ירדו גשמים, דסמכין (הסמ"ק) [הסמ"ק] ואור זרוע, דלא כהש"ר [סוכה פ"ב סוף סימן
 דסבירא ליה לדידן יום טוב ב' כראשון, אלא חן בקיאיין דקביעה לירחא כו'. ומסיק שם הלמ"ד מהרא"י ו"ל, אמנם שמעתי שדרש
 הכנסת דלילה הראשונה ושניה כריך לאכול כוית בסוכה (חס) [אפילו] ירדו [גשמים] י"י: **(יא) אפילו אב"ב ביות.** וכמה הטור [מ"ב
 מקל"הקלמ] אע"ג דשיעור חוץ לסוכה הוא כצנינה, שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי, ואפילו לא בעי למיכל אלא כוית אסור לאכול
 חוזה לה, הלכך יוצא זה נמי ידי סוכה. עכ"ל. הרי שלדעת הטור חמירא ליל ראשון מכל ימי הסוכות גם לענין זה, דאפילו בכוית שהוא
 פחות מכצנינה חייב בסוכה. והקשה ב"י [עמוד קטל ד"ה ומ"ש דעין] ו"ל, ולכי נגמגס, דקאמר ואפילו לא בעי, דאטו צאי בעי חוץ
 והוה ליה למימר לא מני, במקום לא בעי. ועוד, דהיא גופא מנא ליה דשאני ליל ראשון משאר לילות, וטפי הוה ליה למתקן טעמא
 דכיון דגמר מחג המזות הוה שיעורא כוית דומיא דפסקא, עכ"ל. הנה קושיא ראשונה לא הנמי כלל, דודאי שפיר אמר דאי בעי, דהיינו
 שיש מותרא דלחן ראשון דאפילו כוית חייב בסוכה. וקושיא הני צנינה קושיא, דרבינו הטור יליף לה מהא דמיימי הרא"ש [סוכה פ"ב סוף
 טו] ירושלמי [שם הלכה ז] ו"ל, חזרייא בעי אי מנה חג המזות ענין שיכנס למנה כשהוא מאכז אף סוכה כן. ר' זעירא בעי אי מנה
 עד שיאכל [כוית דגן מנה אף כהן עד שיאכל] כוית דגן בסוכה. ומפרש לה דר' זעירא מתפקחא ליה אי הוה חיוב סוכה צנינה ראשון
 עד כוית ולא פטור אלא פחות מכוית וחמיר משאר לילות, (י) וקיימא לן לחומרא דכוית חייב בסוכה. מזה יליף רבינו דחייב בסוכה
 בכוית בליל אי אפילו ירדו גשמים, והיינו דסגי ליה בכוית:

ערך פ"ח פ"ה דמהרי"ק"ש
 פ"ב ג חובה וכו'. אף אם ירדו גשמים. וצריך שיהיה ודאי לילה:

באר היטב

(ו) מיוחדת. ואין לכסות השלחן צנינה החורף אלא בסוכה בשנת ויום טוב
 אף בשמיני עצרת יבשה ג"כ צנינה החורף, הגהות מנהגים [ר"ה טירנא מ"ב]
 סוכות אות קתן. וכמה אליהו זוטא [ס"ק ז] ומשמע דאף בסוכה אין חיוב לכסות
 בחול המועד, והוא הדין בחול המועד של פסח: (ז) חובה. דנאמר
 ט"ו ונאמר ט"ו בחג המזות, מה להלן ליל הראשון חובה ומאן ואילך רשות
 אף כאן לילה הראשון חובה ומאן ואילך רשות. ופירש הרא"ש דאירדו גשמים
 קאי, דחס לא כן הא חובה ביום טוב לאכול פת וממתי חייב בסוכה, [י]
 ס"ק ק. ועיין מוספות שם ד"ה אי בעי אכיל וכו' דף כ"ז ע"א, ועיין מוספות
 בצרכות דף מ"ט ע"ב ד"ה אי בעי אכיל וכו', ור"ק: (ח) פת. אפילו
 דבשאר ימים שיעור חוץ לסוכה כצנינה, אבל ליל ראשון שהוא חובה
 טפי, אפילו לא בעי למיכל אלא כוית אסור לאוכלו חוזה לה, הלכך יוצא
 נמי ידי סוכה. טור. וצריך לכתב, מ"א [ס"ק טו], עיין שם. ונראה לי דצנינה

הג"ה ר"ת פריצמאן
 הוציא מכתב האתן חזקן בשלם
 חנון ירושלים

צניני חליות ישיג סוכה (1)
 זוז קצתן שיג סוכה (2)

Schneerson, Menahem Mendel, 1902-

ספר

שערי הלכה ומנהג

תשובות וביאורים
בשלחן ערוך

אורח חיים - ח"ב

מכבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי
"היכל מנחם"

מרכז להפצת מעיינות החסידות
בעיה"ק ירושלים ת"ו

שנת חמש אלפים שבע מאות חמישים ושלש לבריאה
ה'תש"ז
צדי"ק שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

3

מובן איפוא שמה שלא ה
טירחא וצער גשמי.

רסח

שינה בסוכה

ב. ידוע פתגמו של כ"ק
— "כיצד אפשר לישון במקיפי
אלוקי גדול מאד, שהוא נעלה
(בפנימיותו), אלא האור מסוכב
כפשוטה, ה"מקיפה" את האדם,
ורוכו¹⁰), אלא גם את שולחנו
להיעשות בתוך המקיף של הסוכה
ששם מאיר אור אלוקי נעלה שכ

7 א. בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לישיבה בסוכה, ראינו דבר
והיפוכו: לגבי אכילה ושתייה בסוכה היה נזהר עד קצה האחרון, והי'
מחמיר שאפילו שתיית מים לא תהא מחוץ לסוכה! (והזהירות הזאת
היתה אפילו בשמיני עצרת)²: משא"כ בנוגע לשינה בסוכה — אדרכה:
ראו שאינו ישן בסוכה (אלא בבית)³. ולכאורה — אדרכה: חיוב השינה
בסוכה כולל בתוכו חומרא יתירה על חיוב אכילה ושתייה בסוכה. —
אכילת עראי (ועאכו"כ שתיית מים) מותרת חוץ לסוכה, בזמן ששינת
עראי אסורה חוץ לסוכה⁴.

ואע"פ שמחמת הטרחה והקשיים הכרוכים בשינה בסוכה מצד
תנאי המקום והזמן כו', הרי שפטורים משינה בסוכה ע"פ הלכה (וכפי
שהדיון הוא⁵ ש"במקומות הקרים שיש צער לישון בסוכה מחמת הקור ..
אין צריך לישון בסוכה .. שכל המצטער בישיבת הסוכה פטור
מישיבתה"), מ"מ אין בכך בכדי להסביר זאת, מכיון שאצל כ"ק מו"ח
אדמו"ר טירחא גשמית שכוז לא היתה תופסת מקום: וכמו שראינו
בהנהגתו בענין הסוכה גופא בנוגע לאכילה ושתייה, שלא התחשב בשום
קשיים והיה מחמיר בזה (אפילו בשמיני עצרת), עד כדי, וכמו שראינו,
שאפילו בעת ירידת גשמים, כשע"פ דין⁶ מותר אז לאכול בבית, גם אז
נמנע מלאכול מחוץ לסוכה⁷.

שתלמידי הבעש"ט דור אחר דור נהגו
לישב בסוכה ז' ימי החג גם אם ירדו
גשמים).

(8) ראה שיחת ליל א' דסוכות תרצ"ט
(הנ"ל) — ושם הוא באו"א קצת.
(9) ראה מאו"א ס, טו (סוכה הוא אור
המקיף בכינה) — מזהר ותקו"ז (נסמן
ביאיר נתיב שם). וראה בהנסמן לקמן
הערה 66. ועוד.

(10) סוכה ג, א.
(11) ראה סוכה כח, א (במשנה). רמב"ם
שם ה"ח. טושו"ע שם סתרל"ד ס"ד. וראה
צפע"נ דלקמן הערה 25.

(12) סוכה כח, סע"ב. וש"נ.
(13) ואין להקשות מדוע לא מצינו
הנהגה כזו בדורות שלפניו, גם לא אצל
הגדולים כו' שידעו מתורת הקבלה ובודאי
הרגישו אור המקיף דסוכה — כי אצל

(* להעיר ממה שנתבאר במקום אחר מאמר
חז"ל (רש"י בהעלותך ה, ג. ועד"ז בס"פ צו)
— להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" —
דלכאורה תמוה. מאי קא משמע לך, אלא —
דאף שהרגיש כל הגילויים העליונים
שבמנורת המקדש מכל מקום לא בטלו חושיו

(1) ראה משנה סוכה כו, ב. רמב"ם הלי'
סוכה פ"ו ה"ו. טושו"ע או"ח סתרל"ט
ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.
(2) ראה מנהגי חג הסוכות (ס' המנהגים
— מנהגי חב"ד ע' 67. הוספות לשו"ע
אדה"ז (הוצאת קה"ת) שם חשכה, ב).
(3) ראה ס' השיחות חש"ה (ע' 35), וכן
שיחת ליל א' דסוכות תרצ"ט (ס' השיחות
תרצ"ו — חורף הי"ח קה"ת ברוקלין,
חשמ"ט ע' 295) — בנוגע לאדמו"ר

הרש"ב נ"ע.

(4) סוכה כה, א (במשנה). שם כו, א.
רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז שם
ס"ז.

(5) שו"ע אדה"ז שם ס"ח (וש"נ).
(6) משנה סוכה כח, ב. רמב"ם שם ה"י.
טושו"ע שם סתרל"ט ס"ה ואילך. שו"ע
אדה"ז שם ס"ז: סכ"א ואילך.

(7) ראה השקו"ט ע"ד ההלכה בשו"ת
מנחת אלעזר ח"ד סו"ס לא (ושם),

מוכן איפוא שמה שלא היה מהדר לישון בסוכה לא היה משום טירחא וצער גשמי.

ב. ידוע פתגמו של כ"ק אדמו"ר האמצעי⁸ בנוגע לשינה בסוכה — „כיצד אפשר לישון במקיפים⁹ דבינה". הכוונה: בסוכה מאיר אור אלוקי גדול מאד, שהוא נעלה מכדי שיוכל לרדת ולהתלבש באדם (כפנימיותו), אלא האור מסוכב את האדם בבחינת מקיף (כמו סוכה כפשוטה, ה"מקיפה" את האדם, ולא רק את האדם לכדו (עכ"פ ראשו ורובו¹⁰), אלא גם את שולחני¹¹ — באופן שכל ענייניו צריכים להיעשות בתוך המקיף של הסוכה — „תשבו כעין תדורו"¹²). ומכיון ששם מאיר אור אלוקי נעלה שכזה — איך אפשר בכלל לישון שם¹³!

יחידי סגולה אלה*, גם שינתם היתה (לא (רק) תוצאה מצד טבע הגוף, כ"א) מדריגה גבוה ביותר כעבודת ה' (השייכת למקיפים דבינה). ולהעיר ממרז"ל (ב"ר פי"ד, ט. וראה פדר"א פי"ב) דבעת השינה הנשמה שואבת חיים מלמעלה. וי"ל שהמבואר בפנים שייך לגילוי תורת חב"ד, שענינה להמשיך עניני פנימיות התורה באופן שגם שכל האנושי יוכל להשיגם, עד שפועל על הגוף ונפש הטבעית כו' — ועי"ז נמשך המקיף דסוכה באופן שנרגש גם כגוף כפי שהוא בטבעו וגשמיותו [שכן תבע אדהאמ"צ ענין זה (העדר השינה בסוכה) אצל חסידים (שיחה שבהערה 8). וראה ס' השיחות חשי"ע ע' 33: דער מקיף פון סוכה... אלע קענען דאָס דערהערן]**. וכוה מוכן ג"כ הטעם שענין זה נתגלה

עי"ז וההדלקה הגשמית היתה מדויקת בכל פרט ופרט. (** ולכן גם אצל רבוחינו נשיאינו (שעל ידם היתה המשכה זו) היתה הנהגה בהתאם לזה (אף שפשוט שגם אצלם היתה השינה ע"ד המבואר בפנים ההערה). יאכ"מ.

שתלמידי הכעש"ט דור אחר דור נהגו לישב בסוכה ז' ימי החג גם אם ירדו גשמים). 8) ראה שיתח ליל א' דסוכות תרצ"ט (הנ"ל) — ושם הוא באו"א קצת. 9) ראה מאו"א ס, טו (סוכה הוא אור המקיף בבינה) — מזהר וחקו"ז (נסמן ביאיר נתיב שם). וראה בהנסמן לקמן הערה 66. ועוד. 10) סוכה ג, א. 11) ראה סוכה כח, א (במשנה). רמב"ם שם ה"ח, טוש"ע שם סתר"ל ס"ד. וראה צפע"נ דלקמן הערה 25. 12) סוכה כח, סע"ב, וש"נ. 13) ואין להקשות מדוע לא מצינו הנהגה כזו כדורות שלפניו, גם לא אצל הגדולים כו' שידעו מתורת הקבלה ובודאי הרגישו אור המקיף דסוכה — כי אצל

(* להעיר ממה שנתבאר במקום אחר מאמר חז"ל (דש"י בהעלותך ח, ג. ועד"ז בס"פ צו) „להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" — דלכאורה תמוה. מאי קא משמע לן, אלא — דאף שהרגיש כל הגילויים העליונים שבמנורת המקדש מכל מקום לא בטלו חושיו

יבר
הי'
את
ה:
ינה
—
ינת

יצד
כפי
...
אור
י"ח
וינו
זום
ינו,
אז

א.
שם

.
ה"י.
זר"ע

זר"ח
שם.

5

ע"ד לשון הכתוב¹⁴ — „אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (שאם ידעתי לא ישתני במקום קדוש כזה)“¹⁵.

ופשיטא שזה ע"פ הלכה ובפשטות: בשכבו לישון בסוכה ואינו יכול להירדם בשום אופן, א"כ ע"פ שו"ע בפשטות שהוא הולך לישון בביתו. ואם הדבר בטוח אצלו בודאות¹⁶ שלא יוכל להירדם בסוכה — אינו זקוק מלכתחילה לנסות זאת.

זהו גם בפשטות הטעם מדוע כ"ק מו"ח אדמו"ר לא ישן בסוכה: בעת ישיבתו בסוכה האיר אצלו בגלוי האור המקיף של הסוכה וזה לא איפשר לו להירדם¹⁷ בסוכה.

ויש להוסיף בזה ולהמתיק ע"פ הלכה, בנוגע לחילוק שבין אכילה ושתייה בסוכה לבין השינה בסוכה:

בנוגע לגדר ד"תשבו עין תדורו"¹², מבאר אדמו"ר הזקן, ש"כל טירחא יתירה שאין האדם מצטער ומונע א"ע מטרחא זו כדי לישב בביתו בקביעות אין מחויב לטרוח כדי לישב בסוכתו בקביעות": ועד"ז בנוגע לשינה, אם היא באופן ש"אם היה לו טרחא כזו לישון בביתו לא הי' ישן בביתו א"צ לישון בסוכה שכל המצטער בישיבת הסוכה פטור מישיבתה"¹⁹, נוכפי שהוא מכאן, שפטור המצטער בסוכה בא מצד הכלל של „תשבו כעין תדורו“, ש"אף בכל השנה אין אדם דר במקום

פ"ה ה"ב).

(16) ודאי ע"פ שו"ע, כמובן (ע"י שהשתדל בזה בעבר או גם בהווה. וכיו"ב השערה ע"פ שו"ע).

(17) משא"כ אכילה ושתי' (עיין בשיחה שבהערה 8 — החילוק בין שינה ולימוד כו'). ולהעיר, שאוכלין קדשים בעזרה אבל אין ישיבה (וכש"כ שינה) בעזרה (יומא כה, א. וש"נ).

(18) שו"ע סתרל"ט סוס"ד.

(19) שם ס"ח.

(20) שם סתר"מ ס"ה (מתוד"ה הולכי דרכים — סוכה כו, א).

ע"י אדמו"ר האמצעי דוקא שענינו הי' להמשיך תורת החסידות באופן ד"בינה" (ס' השיחות תשי"ה ע' 60. וראה לקו"ש ח"ה ע' 131. ועוד. לקלו"צ אגרות ע' שלד ואילך) — כי נוסף לזה שהמשכת המקיף בפנימיות שייכת ל"בינה", אור בכלי, הנה המקיף דסוכה הוא „מקיף דבינה“.

(14) ויצא כח, טז ובפרש"י.

(15) להעיר מענין דוגמתו שמצינו בחג הסוכות — שמצד גודל השמחה דשמחת ביה"ש „לא טעמנו טעם שינה“ (סוכה נג, א (מתוספתא שם פ"ד, ג). ירושלמי שם

שהוא מצטער": ולפיכך, עליו חיוב ה"תשבו" (ב)

ועד"ז בעניננו: ב (הנהגת) כ"ק מו"ח אדמו לשינה, זה גופא הוא סיב אפשר היה לישון במצו

ג. אבל צריך

כמדובר כמה פעם פנימיות התורה (ומנהגיה שכתוב בזהר²² שהנגלה זאת אומרת שכל חלקי ומזה מובן, שמנהגיהם שתכנס מיוסד מלכתחיל לענינם ע"פ הלכה²³.

וא"כ אינו מובן ב סוכה את השינה בה²³ (ה"אור מקיף" המאיר: בסוכה)?!

(20*) ואינו שייך בזה בטלה כל אדם (ראה רמ"א ושו"ע אדו ס"ד (סי"א)) — כי נוסף לזה שהוא מאיני הדעת כו' פט אדה"ז שם), הרי גם בנדו"ד בנ"א להצטער מחמת דבר זה שם), אלא שאין מרגישים המ (אבל כאם היו מרגישים, כודא יכולים לישון כו'). (21) ראה לקמן (ס"ח) בנו

שהוא מצטער: ולפיכך, בכל ענין שאינו נכלל ב"תדורו" כבית, לא חל עליו חיוב ה"תשבו" (בסוכה).

ועד"ז בענינו: במצב עליו מדבר כ"ק אדמו"ר האמצעי או (הנהגת) כ"ק מו"ח אדמו"ר שגודל הגילוי שבסוכה מהוה מניעה ועיכוב לשינה, זה גופא הוא סיבה לפטור משינה בסוכה*²⁰, שהרי גם בבית אי אפשר היה לישון במצב זה²¹.

ג. אבל צריך ביאור בזה:

כמדובר כמה פעמים הרי תורתנו הקדושה היא תורה אחת — פנימיות התורה (ומנהגיה) וחלק ההלכה שכתורה הם "כולא חד" (כמו שכתוב בזהר²² שהנגלה דתורה והנסתר דתורה הם כמו גוף ונשמה) — זאת אומרת שכל חלקי התורה מתאימים זה לזה ועולים בקנה אחד: ומזה מובן, שמנהגיהם של גדולי ישראל (וההולכים בעקבותיהם) שתכנם מיוסד מלכתחילה על פנימיות התורה, חייבים להיות בהתאם לענינם ע"פ הלכה²³.

וא"כ אינו מובן בנידון דידן: מכיון שע"פ הלכה מחייבת מצות סוכה אח השינה בה*²³ — כיצד יתכן שתכנה הפנימי של הסוכה (ה"אור מקיף" המאיר בסוכה) יהי' בסתירה לזה (ולא יאפשר שינה בסוכה) !?

*20 ואינו שייך בזה בטלה דעתו אצל כל אדם (ראה רמ"א ושו"ע אדה"ז סתר"מ ס"ד (סי"א)) — כי נוסף לזה שאם ידוע שהוא מאניני הדעת כו' פטור (שו"ע אדה"ז שם), הרי גם בנדו"ד "דרכן של כנ"א להצטער מחמת דבר זה" (לי אדה"ז שם), אלא שאין מרגישים המקיפים כו' (אבל באם היו מרגישים, בודאי שלא היו יכולים לישון כו').

(21 ראה לקמן (ס"ח) בנוגע להלכה

בשאר בני אדם.

(22 ח"ג קנב, א.

(23 ראה גם דרמ"צ (ה, א, כב, ב): הגליא הוא כפי הסתים כגוף לנפש. — וראה של"ה בית חכמה (טז, א). ועוד.

*23 ועד שהסוכה צ"ל במקום הראוי לשינה, ואם עשה כמקום שיהי' לו צער בשינה ה"ז סוכה פסולה ואינו יוצא בו אפילו באכילה (רמ"א שם. שו"ע אדה"ז שם ס"ו).

שאם
אינו
ישון
—
כה:
לא
לה
כל
שב
ד"ז
לא
זור
וצד
קום
ע"י
ר"ב
חה
גור
וכל
מא
לכי

או — נוסף לזה: הביאור הנ"ל (סעיף ב') הוא רק היתר שלא לישון בסוכה (מכיון ש"תשבו כעין תדורו", כנ"ל) אבל סוף סוף חסר לכאורה בקיום מצות סוכה: וכיצד יתכן לומר שהתוכן הפנימי של סוכה יגרום שיחוסר ח"ו בקיום מצות סוכה (בפשטות ע"פ הלכה) כדבעי ובשלימות? ולכאורה, אדרבה: לתוכנה הפנימי של מצוה (בענינו — גילוי אור המקיף של סוכה) אפשר להגיע דוקא וע"י קיום המצוה בפשטות ובגשמיות!

ד. לכאורה יש לומר ע"פ המבואר בצפנת פענח²⁴ — שיטתו חילוק עיקרי בין אכילה ושתייה בסוכה לבין שינה בסוכה: אכילה ושתייה הם קיום מצות סוכה,²⁵ משא"כ שינה בסוכה "לא הוה קיום מצוה רק שאסור לישן חוץ לסוכה". ועפ"ז הוא מבאר מדוע בגמ'²⁶ וברמב"ם²⁷ (בתיאור מצות ישיבה בסוכה²⁸) אינו מוזכר הפרט של שינה, אלא רק אכילה ושתייה — "אוכל ושותה ומטייל בסוכה"²⁹ (ולא שינה).

[ובזה מתרץ הוא גם בפשטות את השאלה³⁰ — מדוע אין מברכים על השינה בסוכה? — מכיון שבשינה בסוכה לא מתקיימת בפועל מצות סוכה, אלא רק ענין של שלילת האיסור, שאסור לישון מחוץ לסוכה].

מזה מובן, שגם מי שישן בהיתר חוץ לסוכה, מכיון שהוא אוכל ושותה בסוכה, לא חסר לו ולא כלום בקיום מצות ישיבה בסוכה. ועפ"ז מובן, שאין כל סתירה בכך, שלפי תוכנה הפנימי "מבלבלת" הסוכה את ענין השינה, בו בזמן שע"פ הלכה חייבים לישון

בסוכה — כי השינה בסוכה חייב השינה בסוכה הוא רק (ו) ובנדודי, מכיון שזה גורם צעו [ואין להקשות: סוף סוף שע"פ הלכה תגרום מצות סוף שמצד תכנה הפנימי של המצוה היא דבר המותר (ואפילו ה

— כי התורה על הרוב מרגישים את האור מקיף שו (מכיון שחייב להיות "תשבו" שאצל מיעוט — יחידי סגול הסוכה³³, גורם אצלם תכנה הלכה, כנ"ל ס"ב) מהשינה

ה. אבל באמת א"א מכיון שלפי פסק ההלכה של חלק ממצות ישיבה בסוכה. ונ בסוכה שיהיה אוכל ושותה

[ומקורו — מהרמ"א הרמב"ם] "כיצד מצות ישיבה

(31) מו"נ ח"ג פל"ד.
(32) וראה לעיל הערה 13, שי סגולה בדורות שלפנ"ו היו יכולים ל גם באור מקיף דסוכה. ע"ש.

(33) ועד"ז בשאר בנ"א דהמצב המ לקמן ס"ח.

(34) דוגמא לדבר — מצות עונג דמצוה לענגו באכילה ושתי' ואכילת ושתיית יין כי "מן הסתם יש לרוב ענג באכילת בשר כו" (שו"ע אדה"ז

הערה 37.
(29) כ"ה בגמ'. וברמב"ם השמיט "ומטייל" ובמקומו — "ודר". וראה ל' הרמ"א (ואדה"ז) שהובא לקמן סעיף ה. ואב"מ.
(30) תוד"ה שכבר — ברכות יא, ב. וראה גם רא"ש שם (פ"א סי"ג) וסוכה פ"ד ס"ג.

(24) על הרמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ב.
(25) ויתירה מזו — האכילה "עושה את הסוכה לסוכה" (צפע"נ שם. ע"ש). וראה לקמן הערה 56.
(26) סוכה כח, סע"ב.
(27) שם.
(28) ורק בהלכה שלאחר זה מביא הרמב"ם שישים בסוכה — ראה לקמן

בסוכה — כי השינה בסוכה אינה חלק מעצם מצות (ישיבה ב)סוכה: חיוב השינה בסוכה הוא רק (תוצאה מה)איסור לישון חוץ לסוכה, כנ"ל. ובנדו"ד, מכיון שזה גורם צער כו', הרי שהאיסור מלכתחילה אינו קיים.

[ואין להקשות: סוף סוף עדיין אין הענין „חלק” — איך יתכן שע"פ הלכה תגרום מצות סוכה איסור לישון חוץ לסוכה*²³, בשעה שמצד תכנה הפנימי של המצוה, הנה אדרבה — השינה מחוץ לסוכה היא דבר המותר (ואפילו האופן הראוי)?

— כי התורה על הרוב תדבר³¹, ומכיון שרוב בני אדם אינם מרגישים את האור מקיף של הסוכה. חל, אדרבה חיוב שינה בסוכה (מכיון שחייב להיות „תשבו כעין תדורו“): ולכן אין סתירה מהעובדה שאצל מיעוט — יחידי סגולה³² המרגישים אכן את האור המקיף של הסוכה³³, גורם אצלם תכנה הפנימי של הסוכה שיהיו פטורים (ע"פ הלכה, כנ"ל ס"ב) מהשינה בסוכה³⁴].

ה. אבל באמת א"א ליישב כך את מנהג רבותינו נשיאינו — מכיון שלפי פסק ההלכה של אדמו"ר הזקן בשולחנו, מהוה השינה גם כן חלק ממצות ישיבה בסוכה. וכפי שאומר בפירושו³⁵ „כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה“.

[ומקורו — מהרמ"א³⁶: שעל לשון המחבר (שהוא לשון הרמב"ם) „כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה“,

סרמ"ב ס"ב), ומ"מ מי „שהאכילה מוקח לו .. א"צ לאכול כלל וכמעט שאסור לו לאכול שלא יצטער בשבת” (שו"ע אדה"ז שם סרפ"ח ס"ב).

וראה בארוכה לקו"ש חכ"א (ע' 84 ואילך) ע"ד מנהג רבותינו נשיאינו שברובא דרובא לא אכלו פת בסעודה שלישיית. ע"ש באורך. (נעתק לעיל חלק א עמ' רצט).

(35) סתרל"ט ס"ד.

(36) סתרל"ט ס"א.

(31) מו"נ ח"ג פל"ד.
(32) וראה לעיל הערה 13, שיחידי סגולה כדורות שלפניו היו יכולים לישון גם באור מקיף דסוכה. ע"ש.

(33) ועד"ז בשאר כנ"א דהמצב המבואר לקמן ס"ח.

(34) דוגמא לדבר — מצות עונג שבת, דמצוה לענגו באכילה ושתי' ואכילת בשר ושתיית יין כי „מן הסתם יש לרוב כנ"א ענג באכילת בשר כו"” (שו"ע אדה"ז אר"ח

ר שלא
ף חסר
ל סוכה
כדבעי
ננו —
המצוה

שישנו
ושתיה
זה רק
ב"ם²⁷
לא רק
(נה).

ע אין
קיימת
לישון

אוכל
סוכה.

פנימי
לישון

השמיט
אה לי
עיף ה.

יא. ב.
וסוכה

מוסיף הרמ"א את המילים „(אוכל ושותה) וישן ומטייל“. כלומר, הרמ"א סובר שבמצוות ישיבה בסוכה כוללת גם את השינה (וטיול) בסוכה.³⁷

ולכאורה זו היא גם דעת הטור, המוסיף³⁸ (על לשון הש"ס²⁶ הנ"ל) „אוכל ושותה וישן“. וזה מתאים לדעת רש"י³⁹ (מובא בצפע"נ שם⁴⁰) ש„עיקר ישיבת הסוכה — אכילה שתיה ושינה“.

ועד"ז מוצאים אנו שפוסק אדמו"ר הזקן⁴¹ שהברכה על מצות סוכה נמשכת גם על השינה בסוכה (אלא שאין ברכה מיוחדת על השינה, כיון שיוצאים בברכה שעל האכילה בסוכה⁴²).

והדרא קושיא לדוכתא: מכיון שלפי שיטת אדמו"ר הזקן כוללת „מצות ישיבה בסוכה“ גם שינה בסוכה — כיצד יתכן לומר שתוכנה הפנימי של המצוה סותרת את ענין השינה?

1. ויובן זאת בהקדם מה שחז"ל מספרים⁴³ בנוגע לשמחת בית השואבה — „כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה .. לא טעמנו טעם שינה והווינו מנמנמי אכתפא דהדדי“.

שמזה מוכן, שבימי שמחת בית השואבה לא היו התנאים ישנים בסוכה⁴⁴ (כי פירוש „מנמנמי אכתפא דהדדי“ הוא, שהנמנום היה (לא

37) ועפ"ז מובנת הוספת הרמ"א בזה* — אף שגם המחבר עצמו ממשיך בסעיף ב „אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה“ (ועד"ז ברמב"ם שם ה"ו) — כי הבי"ס"ל (כהרמב"ם) שאין שינה חלק מ„מצות ישיבה בסוכה“ והיא רק שלילת איסור, משא"כ להרמ"א (ואדה"ו).
38) סתרי"ט.
39) סוכה כ, ב [כצ"ל בצפע"נ שם] ד"ה לא יצא. ועד"ז שם ז, א ד"ה מאי לאו. רש"י שכהערה הבאה.

(* ראה ביאורי הגר"א בשו"ע שם.

40) ומציין לעירובין (מד, א) „כדי שיאכל וישחה וישן“. וראה פרש"י שם: עיקר מצותה של סוכה בג' דברים אלו. ועד"ז בפרש"י שם ריש ע"ב.
41) סתרי"ט סי"ב (מתוס' ורא"ש שבהערה 30).
42) ו„אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו“ — צריך לברך גם על שינה וטיול (שו"ע אדה"ו שם סט"ו).
43) סוכה נג, א (ובתוספתא וירושלמי שכהערה 15 לא הובא „אכתפי דהדדי“).
44) ואח"ל שגזירה דכלי שיר בשבת ויו"ט נתקנה בבית שני (ראה לקו"ת ר"ה

בסוכה⁴⁵, אלא) במקום (עזרה: השואבה).

א"כ לכאורה אין הענין לסוכה היה כודאי על פי היו השתדלו לקיים מצות ישיבת

נ. ג), ולפני הגזירה חגגו שמחת בי כל שבעה* (שהרי זהו הטעם שהחליט דוחה שבת ויו"ט — ראה סוכה נ, כ במשנה) ואילך ובמפרשים) — ו שבת ראשון כו"כ** לא היו ישנים ב כלל!

45) וכן מפורש בשו"ת התשב"ץ סי' ק (סד"ה צריך להקדים).
46) בתשב"ץ שם משמע שהטעם מפני דשינת עראי*** אסור רק מז (ובגליוני הש"ס (להר"י ענגל) לסוכו א הקשה עליו שאי"ז כפי ההלכה. ע ובפשוטו י"ל הטעם משום ד

* כפסק ההלכה (רמב"ם הל' ת ומוספין פ"י ה"ו — ממשנה סוכה וראה הפלוגתא בזה — תענית ג, א) ד המים התחיל מיום א' דסוכות (ולהעיר הרמב"ם (שהובא בשוה"ג שלא שה-שמחה יתירה" דסוכות אינה בניטוק המים).

וראה גם לקו"ש חכ"ד ע"י 251 הערו ** שגם אז חגגו שמחת ביה"ש ירושלמי סוכה פ"ה ה"א יונה בן אמ ולכאורה גם אז היתה באופן ד"לא ו טעם שינה". וראה מאירי לסוכה (נג, א המקיים שמחת ביה"ש לא היו טועמים שינה".

וראה רמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ב) הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתי וכיצד היו עושין .. כל הלילה". ומפ לשונו משמע שהוא מה"ת (נתי בלקו"ט ע"י 267 ואילך. וראה שם ע"י 270 הער

בסוכה⁴⁵, אלא) במקום (עזרה) שם היו כולם יחד עורכים את שמחת בית השואבה).

א"כ לכאורה אין הענין "חלק" — אף על פי שהנמוס מחוץ לסוכה היה בודאי על פי היתר התורה⁴⁶ — אבל הרי ברור שהתנאים השתדלו לקיים מצות ישיבת סוכה כל שבעה⁴⁷ ("בסוכות תשבו שבעת

כמצוה פטור מן הסוכה (סוכה כה, א). וברש"י ד"ה פטורין שם "ואפי' בשעת חנייתן". וראה שו"ע אדה"ז סתר"מ סי"ח. (47) כי אף שהחיוכ לאכול בסוכה הוא רק בליל א' "ומכאן ואילך רשות" (סוכה כו, א) — הרי מ"מ גם בשאר ימי החג כשאוכל בסוכה מקיים מצוה ומברך עלי' (ודלא כאכילת מצה כל ששה), וחייב לעשות "סוכתו קבע", ככפנים (וראה חירושי הת"ס לשר"ע או"ח סו"ס תרל"ט. ועוד). ופשוט שהתנאים השתדלו לקיים מצות סוכה כל שבעת ימי החג***. ואכ"מ.

די"ל שגם לשיטת רש"י (סוכה נ, ב ד"ה דברי הכל) כן הוא. (ע"ש). (***) ומשמע מדבריו שנמוס כזה נכלל בשינת עראי (ראה רש"י סוכה שם (הועתק בשו"ע אדה"ז סתר"מ ס"ז) "שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך". וראה שפת אמת (לסוכה שם) ופרמ"ג או"ח סתר"מ (משב"ז סק"ה) השקו"ט בשיעור שינת עראי). ולהעיר מל' הר"ח סוכה נג, א: לא ראינו שינה בתרדמה אלא שינה כעין נמוס. ואכ"מ. (***) ואינו דומה להא דסוכה (מו, א וברש"י ותוס' ד"ה גמירי שם) שלא ישבו בסוכה כל ימי החג (וכידוע השקו"ט בזה) — כי שם הטעם מפני "שבהמותיהן רועות שם" (רש"י שם); משא"כ בהמדובר בפנים, בנוגע לאופן סדר שמחת ביה"ש, שלא מסתבר כלל לומר שנקבע באופן שע"ז לא קיימו כל גדולי ישראל וכו' (שהשתתפו בה) מצות סוכה (ובהידור) כל שבעה. ואכ"מ.

נ, ג). ולפני הגזירה חגגו שמחת ביה"ש כל שבעה* (שהרי זהו הטעם שהחליל אינו דוחה שכת יור"ט — ראה סוכה נ, סע"א (במשנה) ואילך ובמפרשים) — נמצא שבכית ראשון כו"מ** לא היו ישינים בסוכה כלל!

45) וכן מפורש בשו"ת התשכ"ץ ח"א סי' ק (סד"ה צריך להקדים). 46) כתשכ"ץ שם משמע שהטעם הוא מפני דשינת עראי*** אסור רק מדרבנן (ובגלויני הש"ס (להר"י ענגל) לסוכה כו, א הקשה עליו שאי"ז כפי ההלכה. ע"ש). וכפשטות י"ל הטעם משום דעוסק

* כפסק ההלכה (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו — ממשנה סוכה רפ"ד. וראה הפלוגתא בזה — תענית ג, א) דניסוך המים התחיל מיום א' דסוכות (ולהעיר מדעת הרמב"ם (שהובא בשוה"ג שלאח"ז) שה"שמחה יתירה" דסוכות אינה תלויה בניסוך המים). וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 251 הערה 43. (***) שגם אז חגגו שמחת ביה"ש (ראה ירושלמי סוכה פ"ה ה"א "יונה בן אמית"). ולכאורה גם אז היתה באופן ד"לא טעמנו טעם שינה". וראה מאירי לסוכה (נג, א) "כל המקיים שמחת ביה"ש לא היו טועמים טעם שינה". וראה רמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ב) "כחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה... וכיצד היו עושין... כל הלילה", ומפשטות לשונו משמע שהוא מה"ת (נת' בלקו"ש ח"ז ע' 267 ואילך. וראה שם ע' 270 הערה 40.

ג,ר.
ל)
26,
י"נ:
ות
צל
לח
נה
ית
ים
יא
די
ס:
ה.
ש
ר
ע
מי
(
נת
ה

ימים⁴⁸) בהידור הגדול ביותר, ובלשון המשנה⁴⁹ "כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע":

ומכיון ש"עיקר ישיבת הסוכה אכילה שתיה ושינה" (כנ"ל) — איך יתכן שיקבעו מלכתחילה את חגיגת חג הסוכות באופן (של נמום חוץ לסוכה⁵⁰, וממילא) יחסר להם בשלימות של "סוכתו קבע" (כי אין כאן "עיקר ישיבת הסוכה (הכולל) (אכילה שתיה ושינה"?)!

הרי שמזה גופא מוכח, שגם כשישנים (ע"פ היתר התורה) חוץ לסוכה, ניתן לקיים לכל הדעות [גם לפי פסק אדמו"ר הזקן הנ"ל שמצות ישיבה בסוכה כוללת שינה בסוכה] את מצות "בסוכות תשבו" בשלימותה (עם ההידור כפי שתנאים קיימו את המצוה).

ז. ויש לומר ההסברה בזה:

ז. זה שמצות ישיבה בסוכה כוללת בתוכה את ענין השינה, אין פירושו שמצות סוכה מטילה חיוב בפני עצמו של שינה בסוכה.

— שאז ה' עולה, שכשמישהו אינו ישן בסוכה (מאיזה טעם שיהיה, ואפילו כשהתורה פוטרתו משינה בסוכה), חסר אצלו בפועל⁵¹ בקיום מצות ישיבה בסוכה כדבעי —

אלא שזה הוא רק פרט בלבד בחיוב הכללי של "תשבו כעין תדורו": חיוב התורה הוא: "בסוכות תשבו שבעת ימים", צריכה להיות ישיבה (והעכבה⁵²) בסוכה — "סוכתו קבע": אלא היות שקביעות

(48) אמור כג. מב.

(49) סוכה כח, ב.

(50) ואח"ל שהיו סוכות בסמיכות להר הבית, כידוע השק"ט בזה (וראה נחמ"ת, טז — הובא בחשובת רבי האי גאון — סי' המנהיג הלי' סוכה ס"ה ועוד. וראה לקר"ש חכ"ט ע' 497 ואילך). לכאורה היו יכולים ליכנס בהן בלי טירחא יהירה (ראה שרי"ע אדה"ז שבהערה 46) ובאופן שלא היו מתבטלים כ"כ משמחת ביה"ש.

ולהעיר, שמפשוט לשון חכמינו ז"ל (במקומות שבהערה 15) "משם כו' לביהמ"ד כו' לאכילה ושתי' כו'" משמע, שאכילתם לא היתה כריתוק מקום כ"כ מהר הבית (וראה שירי קרבן לירושלמי סוכה פ"ה ה"ב) — והרי בודאי אכלו בסוכה (כדלקמן בפנים סעיף ז). (51) ע"ד מרז"ל (ירוש' קדושין פ"ג ה"ב) דאונס כמאן דעביד לא אמרינן. (52) ראה רא"ש סוכה פ"ד ס"ג. חו"ט

הישיבה של האדם קשורה במ — אכילה שתיה ושינה — (בעיקר) את שלשת הענינים

ומכיון שעיקר קביעות לינה, אלא) במקום אכילתו לכך מהלכות עירובין⁵³) — שתיה ושינה), קשור עיקר ענין שאדמו"ר הזקן אומר בפירושו בסוכה" (למרות שהמצוה כול מברכים דוקא על אכילה כן ושינה וטיוול, מכיון שהם "

ולכן לא היה צורך לתו אצלם "סוכתו קבע" — מכי בסוכה (וכמסופר בגמ'⁵⁷ סדר היתה ה"אכילה ושתיה" בסו" "ישיבה" (העכבה) וקביעות ב מצות "בסוכות תשבו".

ועפ"ז מוכן גם בענינינו מונע את ענין השינה בסוכה סוכה ע"פ ההלכה.

סוכה פ"כ מ"ד בסופה. (53) ד"אנן קיי"ל כמ"ד בעירובי ע"ב ע"ב [ע"ג, רע"א] דעיקר דירה אדם הוא מקום פיתא" (ולא " לינה"). (54) כמפורש ברא"ש סוכה שם ר"ח) "שעיקר הקבע שאדם עושה ב היא אכילה" (ולכן מברכים על ד דוקא). ולהעיר, שהחיוב דליל א' הוא ב בסוכה ולא שינה (וראה ריטב"א ז

הישיבה של האדם קשורה במקום שבו הוא עושה את עניניו העיקריים — אכילה שתיה ושינה — לפיכך כולל החיוב של „בסוכות תשבו“ (בעיקר) את שלשת הענינים הללו.

ומכיון שעיקר קביעות ישיבתו של אדם נקבעת (לא ב„מקום לינה“, אלא) במקום אכילתו דוקא (וכפי שמביא הצפעה²⁴ את הראי לכך מהלכות עירובין⁵³) — לפיכך, בשלשת ענינים אלה גופא (אכילה שתיה ושינה), קשור עיקר ענין הישיבה בסוכה באכילה דוקא⁵⁴. וכפי שאדמו"ר הזקן אומר בפירושו⁵⁵ „אכילה (ש) היא עיקר מצות הישיבה בסוכה“ (למרות שהמצוה כוללת גם שינה בסוכה, כנ"ל), ומהאי טעמא מברכים דוקא על אכילה בסוכה, והברכה על האכילה פוטרת שתיה ושינה וטיוול, מכיון שהם „נמשכים וטפלים לאכילה“⁵⁶.

ולכן לא היה צורך לתנאים ללכת ול„נמנם“ בסוכה בכדי שיהיה אצלם „סוכתו קבע“ — מכיון שאת זה פעלו בשליחות ע"י אכילתם בסוכה (וכמסופר בגמ'⁵⁷ סדר יומם „...משם לאכילה ושתיה“, שבודאי היתה ה„אכילה ושתיה“ בסוכה⁵⁸), ומכיון שאכילה פועלת את (עיקר) „ישיבה“ (העכבה) וקביעות בסוכה, כך שלא חסרה אצלם מאומה בקיום מצות „בסוכות תשבו“.

ועפ"ז מובן גם בעניננו, שלמרות שהתוכן הפנימי של חג הסוכות מונע את ענין השינה בסוכה — לא חסר כלל עי"ז בקיום מצות ישיבת סוכה ע"פ ההלכה.

כו, א).
55 סח"ל"ט סי"ב (ומקורו מרא"ש סוכה שם).
56 ועפ"ז י"ל דמ"ש בצפעה"ג שם דדוקא האכילה „עושה את הסוכה לסוכה“ מתאים גם לדעת אדה"ז (אלא שאדה"ז ס"ל דשינה היא חלק מ„מצות ישיבה בסוכה“). ואכ"מ.
57 מקומות שבהערה 15.
58 שהרי בודאי החמירו ע"ע שלא לאכול ולשתות כלום חוץ לסוכה (ראה

סוכה פ"ב מ"ד בסופה.
53 ד„אנן קיי"ל כמ"ד בעירובין ד' ע"ב ע"ב [ע"ג, רע"א] דעיקר דירה של אדם הוא מקום פיהא" (ולא „מקום לינה“).
54 כמפורש ברא"ש סוכה שם (בשם ר"ת) „שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה“ (ולכן מברכים על אכילה דוקא).
ולהעיר, שהחיוב דליל א' הוא אכילה בסוכה ולא שינה (וראה ריטב"א לסוכה

הימים

— (1) נמנום כי אין

(חוץ ומצות זשבו"

י, אין וכה.

טעם ועל: 51

כעין להיות ביעות

ינו ז"ל ים כר' משמע, ום כ"כ דושלמי י. אכלו

שין פ"ג ומרינן. תוי"ט

ןוזה שע"פ הלכה השינה בסוכה היא פרט במצות ישיבה בסוכה — הוא בגלל שהתורה על הרוב תדבר, ורוב בני אדם אינם מרגישים את ה"אור מקיף" שבסוכה, כנ"ל סוף סעיף ד'.

ח. אמנם, הסברה זו מיישבת רק את פתגם כ"ק אדמו"ר האמצעי ואת הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר ויחידי סגולה, המרגישים את האור מקיף שבסוכה.

וראים אבל הרי בהנהגת כמה וכמה, שגם כאלה שאינם עדיין בדרגא של (יכולת) להרגיש את ה"אור מקיף" שבסוכה, והם נוהגים שלא לישון בסוכה, (למרות שבאכו"ש הם מהדרים גם במקום שאין חיוב).

הסבר הענין בזה בפשטות הוא:

חסידים, בהיותם מקושרים לרבותינו נשיאינו, לומדים תורתם (ע"מ לעשות) והולכים בדרכיהם — מנהג רבותיהם בידיהם.

(על דרך המסופר בגמ'⁵⁹ ש"רכ אחא .. מהדר אתרי וחד" (לקחת הדס שבו רק "שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים"⁶⁰) כדעת רב כהנא, למרות שרב כהנא עצמו אומר רק ש"אפילו חרי וחד", אבל "תלתא בחד קינא כל שכן דכשר"⁶¹, אלא ש"הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא" היה הדבר אצל תלמידו ענין של הידור — לעשות דוקא כותיה).

ונוסף בענייננו: שלא להתנהג בפועל כהנהגת רבותיהם בכל שאפשר — גורם להם צער (שהמצטער פטור מן הסוכה)^{61*}.

ויתירה מזו בנידו"ד, שאדמו"ר האמצעי תבע ענין זה מן החסידים (כפי שמספר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחתו⁶²) — אין הוא (השייך

הנסמן לעיל הערה 1).

59) סוכה לב, סעי'ב.

60) רש"י שם ד"ה חרי.

61) רש"י שם ד"ה מהדר.

61*) ראה לעיל הערה *20.

62) הנ"ל הערה 8.

62*) והיינו, דנוסף על צער ממצבו הירוד [שאינו מרגיש האור שבסוכה (או מזה שפתגמו של א האמצעי אינו פועל עליו כו'')] — ע זה לא ינצל גם ע"י כניסתו לביה רמ"א או"ח סתר"מ ס"ד. שו"ע אדר ס"ה) — הרי מעשה השינה בסוכה ג צער (נוסף), היחכן שיכול לישון כלי צער, ככפנים.

63) להעיר מצפ"נ (מהד"ח כה שיש חילוק, דכשהצער בא לו מ והדפנות שוב אינה סוכה כלל,

לרבותינו נשיאינו) יכול ליש ש"אור" הסוכה אינו מבלבל א — מדוע אין הוא בדרגא שאו יוכל לישון בסוכה:

ואפילו מי שלא מפריע — הרי הוא מצטער מדוע א עליו כדבעי: ומצד זה, הש"י שיכול הוא לישון בסוכה כן

[ואע"פ שצער זה לא (מפחיתות מצבו, שלא נוגעת אופן הרי דין מצטער פטור ו הסוכה עצמה, אלא גם⁶³ כע שמבחוץ⁶⁴, כמו קור, גשמי

וכן בענייננו, מכיון ש"קור", העובדה שהדבר אינו הוא פטור מן הסוכה].

ויה"ר שנזכה בקרוב

לרבותינו נשיאינו) יכול לישון בסוכה בשקט ובמנוחה. כי אע"פ ש"אור" הסוכה אינו מכלכל את שנתו — הרי הוא מצטער מכך גופא — מדוע אין הוא בדרגא שאור הסוכה יאיר אצלו כ"כ בגלוי עד שלא יוכל לישון בסוכה:

ואפילו מי שלא מפריע לו מדוע איננו מרגיש את האור שבסוכה — הרי הוא מצטער מדוע אימרתו של אדמו"ר האמצעי אינה פועלת עליו כדבעי: ומצד זה, השינה בסוכה*⁶² גורמת לו צער — היתכן שיכול הוא לישון בסוכה בלא צער — והמצטער פטור מן הסוכה.

[ואע"פ שצער זה לא בא מצד הסוכה עצמה, אלא מענין צדדי (מפחיתות מצבו, שלא נוגעת לו אימרה של אדמו"ר האמצעי) — בכל אופן הרי דין מצטער פטור מן הסוכה אינו רק במקרה שהצער בא מן הסוכה עצמה, אלא גם⁶³ כשסיבת הצער (כשיבה בסוכה) באה מדבר שמבחוץ⁶⁴, כמו קור, גשמים וכיו"ב.

וכן בענייננו, מכיון שלפועל קשורה שינתו בסוכה בצער (מצד "קור", העובדה שהדבר אינו בהתאם לרצונו של אדמו"ר האמצעי) הרי הוא פטור מן הסוכה].

ויה"ר שנוכה בקרוב ממש לסוכת עורו של לוי⁶⁵ ובכללות

במצטער ע"י סיבה אחרת הוא רק פטור. ע"ש.

64) ברש"י סוכה כו, א ד"ה מצטער — "שהסוכה מצערחר". אבל פשיטא שכוונתו להישיבה בסוכה (שהרי הצער אין צ"ל מגוף הסוכה עצמה. וראה צפע"נ שם), וכלשונו שם לפני"ז (כה, ב ד"ה צערא דמילא) "שהסוכה מצערתו כגון חמה או צינה או סירחא בדברים שסיכך בהן" (והרי "חמה או צינה" אינן מהסוכה עצמה ורק גורמות שהישיבה בסוכה תהי בצער).

65) כ"כ עה, א. יל"ש אמור רמז תרנג

*62) והיינו, דנוסף על צערו בכלל ממצבו הירוד [שאינו מרגיש האור מקיף שבסוכה (או מזה שפתגמו של אדמו"ר האמצעי אינו פועל עליו כו)] — שמצער זה לא ינצל גם ע"י כניסתו לבית (ראה רמ"א אר"ח סתר"מ ס"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ה) — הרי מעשה השינה בסוכה גורם לו צער (נוסף). היתכן שיכול לישון בסוכה בלי צער, ככפונים.

63) להעיר מצפע"נ (מהד"ת כה, רע"ג) שיש חילוק, דכשהצער בא לו מן הסכך והדפנות שוב אינה סוכה כלל, משא"כ

ל"ופרוס עלינו סוכת שלומך" — הגילוי דלעתיד (אשר ה"מעיין" מזה מאיר במקיף דסוכה)⁶⁶ — בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

רפט

אתרוגים מורכבים

י"ז מנ"א, תשט"ו

ז"ע נתקבל מכתבו ממוצש"ק, ובמ"ש אודות שתילים וגרעינים ומצדד דוקא לענין דשתילים, כיון שלכתחלה מותר לנטוע ענף מאילן המורכב, הנה כבר האריכו בזה נו"כ שו"ע יו"ד סו"ס רצ"ה בהנוגע לאילן המורכב אם יש בזה בכלל איסור לקיים ודנטיעה, אבל אין מזה ראייה כלל לאיזה מין נחשב. והרי החשש הוא דהמורכב אינו אתרוג או אתרוג החסר, וא"כ מה יועיל הדין שאין בהנטיעה איסור. וגם לדידי' — הרי אי אפשר שבאילן אחד יהיה הפירות הבאים מהשתילים שלו כשרים והבאים מהגרעין שלו אינם כשרים, אתמהא? והעיקר שאדורבה הפרי קיל יותר מהענף (חולין קטו, א) ואכ"מ. ובכלל הרי אינו מוכן מהו האחריות אם יטלו גם את הגרעינים, כיון שבזה בודאי אין טרחה יתירה. ובפרט, שבכל הנ"ל כוונתי היתה לאותם האילנות שיש עדיין — מסיח לפי תומו — שלא הורכבו, נוסף על המראה החיצוני וכו'. והרי כיון שהחזקה קלבריא עד זמן הדור שלפנינו שהאתרוגים משם בלתי מורכבים יש להעמידם על חזקה זו — נוסף, לראיה הנ"ל — בתור סניף...

*

תרסט, ב ואילך. וראה שם תרלת, ב. המשך וככה תרל"ז פצ"ה"צו. ועוד) שבה ה" מעין השלום דלעתיד. וראה ד"ה בסוכות תשבו תשל"ז פ"ד (סה"מ — מלוקט ח"א ע' קעז"ח).

(כשם הפסיקתא. והוא בפסיקתא דר"כ (הוצאת באבער) פסקא אחרייתא דסוכות). (66) כידוע דסוכה היא דוגמת תיבת נח (ד"ה כי פדה לאדה"ז — סה"מ אתהלך — לאזניא ע' נז, ועם הגהות — אוה"ת נח

י"ג סיון, תשט"ו

במענה על מכתבו מ הנה צריך ה" — מבלי לע הפרדס, ושיהיה ג"כ אחד באופן דמסיח לפי תומו - ומה טוב לדבר עד"ז גם עו נוגעים כלל בדבר, אבל בהפרדסים. ובמילא יש מ כדאי לקחת שלשה אתרוגי להסימנים המובאים באח שההקדם בכל זה ישובח.

מוחזקים לאינם מורכבי

ה' תשון, תשי"א

מה שכותב בענין ו הגדלים שם, והרב אומר ש כדק אותם לא מצא בהם כשרות בהם הרי הם כשרין אינם מדאורייתא, וגדולה כשרות. וראה בקונט' חג אתרוגי קאלאבריא דוקא אבל בכל זאת כיון שבכמ היא בחזקה מכמה דורו (אריינווארפן זיי אין א ספ השייכים אליהם, שאין לו אתרוגי קאלאבריא. ובענין הכולל פרק ל"ז, ומובא מ מיאנאווא אין צריך שום להחמיר אין נוגע כ"כ ו

* ראה סי' המנהגים חב"ד, עמ'

קונטרס עבד לעבדי ה'

בו נקבצו ובאו בשפה ברורה ונעימה
מאמרים קלים ונחמדים את הלב מתממים
ובכבוד תלמידי חכמים מחמירים
אשר בזכותם אנו חיים ומתורתם אנו יונקים
אותם קראתי ושמעתי ומאד נהנתי

אוצר החכמה

1234567

ממני הצעיר

חיים רבי ס"ט

שכונת תל-גיבורים, חולון ת"ז

שנת התשנ"ט לב"ע

ספר דקדוקי אהרן ב"ר - גמ"ל - הוציא חיים רבי
הקדמה אהרן ב"ר ל מאיר מאסר בא"א
ד"ר א"ל גאון גורג אמן

לנוסח סידור תהלת ה', ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

¶ ונשאר לדבר על שני עניינים שהרכבה טועים בהם ונתלים כאילן גדול. (א) ענין שינה בסוכה. יש לדעת ששינה בסוכה זה דינא דגמרא והובא בכל הפוסקים. וחמור אפילו מאכילה בסוכה, שאכילת עראי מותרת חוץ לסוכה ושינת עראי אסורה כידוע. אלא שהרמ"א ז"ל כתב (בסו' תרל"ט סעיף ב') שנוהגים להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה משום צינה (במדינות אשכנז שהקור שם כמה מעלות מתחת לאפס). והוסיף הוא ז"ל טעם משום דמצות סוכה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שאין לו סוכה מיוחדת פטור. והט"ז שם (ס"ק ט) נתן טעם משום דשלוחי מצוה פטורים מן הסוכה וה"ה למי שנשוי אשה שחייב לשמח את אשתו. ע"ש. וברור שהטעם העיקרי הוא משום צנה ושני הטעמים האחרונים הם לתוספת גופך בעלמא, שהרי ידוע שנשים פטורות מן הסוכה, ולפי דבריהם ז"ל היה ראוי לחייבן בסוכה שאל"כ גם בעליהן יהיו פטורים. ועוד התייחד בשואים, רווקים מאי איכא למימר. ועוד אותם זקנים שישנו בסוכתו של רבן גמליאל (סוכה כ: ובתוס' שם) תיסק אדעתך שהיו כולם גרושים או אלמנים? אלא ודאי עיקרא דמילתא משום צינה וכאמור. ולכן ברוב עדות המזרח תפסו עיקר כדן הגמרא לישון בסוכה וכמ"ש מרן החיד"א והב"ח (עד שהחמיר לעורר אדם שישן בביהכ"נ בחג הסוכות) ועוד. אבל כשבאו תלמידי הבעש"ט זצ"ל וראו שבמדינותיהם כמעט א"א לקיים מצות סוכה כי תמיד יורדים גשמים, ענן וערפל סביבם, זחידשו"י שגם כשיררד גשם הם מוכנים להיות "הדיוטים" ולאכול בסוכה (כמובן בלא ברכה), ואז נתעוררה השאלה למה לא ימסרו עצמם גם על השינה בסוכה? ואם כי התשובה פשוטה, שאם ישנו בסוכה ברוסיא בקור של 30 מעלות מתחת לאפס זו ממש סכנה, ועלולים לקפוא כמו קרח ממשפחת הקרחי, מכל מקום חיפשו טעם ע"פ הקבלה לתוספת גופך, שאיך אפשר לישון בצל שבעה מקיפין דבינה ובנוכחות שבעה אושפיון, וממילא הם בגדר "מצטער" ומצטער פטור מן הסוכה, אבל כל זה רק לשבר

את האזן, ועיקר הטעם היה מפני הצינה וכאמור ותו לא מידי.

וידוע שכמה מאדמו"רי חב"ד היו ישנים בסוכה, וכן נהג הגאון ר' יעקב לנדא זצ"ל אב"ד בני ברק שהיה מחסידי חב"ד, ולא היקלו בזה מטעם לישון בצל המקיפים וכו' רק אדמו"ר האמצעי (בנו של הגרש"ז מלאדי) והאדמו"ר האחרון מליבאוויטש זצ"ל. אמנם על כרחך שאין זה עיקר הטעם, ולא יתכן לדחות הלכה פסוקה במשנה וגמרא ורמב"ם וש"ע מפני שינה בצל המקיפים דכינה, וכי התנאים והאמוראים לא ידעו מזה? וכי הרמב"ם - שלפי דבריהם היה מקובל (ומדברי האר"י ז"ל לא נראה כן, עיין בשם הגדולים) - לא ידע מזה? אלא פשוט שזה תוספת נופך על טעמו העיקרי של הרמ"א, וכאו ליישב מדוע לא ימסרו עצמם על מצות שינה בסוכה ולא יחוושי לצינה. אבל במדינות חמות כמו בא"י תוב"ב ויתר מדינות המזרח - אין פוטר לחסידי חב"ד ממצות שינה בסוכה, ויישנו ויישנו בצל המקיפים כי כן צוה השי"ת, ושכבו וערבה שנתם. (וכשהייתי בארה"ב בכסלו התשנ"ב סיפרו לי חסידי חב"ד שם שיחיו, שהקור מתחיל אצלם מחדש תשרי ומזג האויר קר מאד, רק באותו שבוע שהייתי היה מזג האויר חם ונאה, ואמרו לי "הבאת אתך שמש מארץ ישראל". ורמזתי להם "אמריקה" אותיות קר אימה).

(ב) הדבר השני שהעולם טועים בו הוא ענין פאה נכרית, שחושבים כי לא יהיה חסיד חב"ד כהלכה אלא אם אשתו תלבש פאה נכרית. ויש לדעת כי כל הפוסקים מודים שמטפחת עדיפא מפאה נכרית, וכן מפורש בתלמוד ובפוסקים שלבשו מטפחת-ראש, ומקרא מלא הוא במגלת רות "הכי המטפחת אשר עליך", אלא שלפני כ- 500 שנה באיטליא (כתקופת הריניסנס) פשתה המספחת לעזוב את המטפחת וללבוש פאה נכרית, ואז השתדל הרה"ג יהושע בעז (מח"ס שלטי הגבורים על הרי"ף, ועין משפט ומסורת הש"ס ותורה אור שסביב התלמוד) ללמד עליהם זכות מן הגמרא. וקמו כנגדו כמה גאוני עולם וסתרו דבריו. ובין האוסרים: הגאון בעל באר שבע, הגר"א בשנות אליהו, הגאון יעב"ץ, חתם סופר, צמח צדק

ותורה יבקשו מפיהו

מה שיודע הרב מאזוז בענין הנהגתם של אדמור"י חב"ד?

וגם זה גופא שכתב "רק אדמו"ר האמצעי", הרי אין זה נכון, אלא כמו שהעתקנו לעיל שאדמו"ר האמצעי נזף גם בתלמידיו הקדושים שהיו ישנים בסוכה. והאין זה מספיק שבגלל זה חסידי חב"ד לא יעשו בניגוד לרצונו?

וגם, על סמך מה קבע בפשטות ש"כמה מאדמור"י חב"ד היו ישנים בסוכה"? וכבר הבאנו לעיל את מה שאמר הרבי שכ"ק אדמו"ר מוהר"י"צ לא היה ישן בסוכה. (ובלקו"ש חכ"ט שם ע' 212: "זהו גם בפשטות הטעם שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא ישן בסוכה: כי בשעה שישב בסוכה האיר אצלו בגלוי האור מקיף של הסוכה, וזה לא איפשר לו להרדם"). וכמו"כ מספר הרבי הרי"י"צ על אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שלא ישן בסוכה (ספר השיחות תשי"ה ע' 35. והגם ששם הוא אודות תקופה מסוימת שאודותיה מספר, אבל לאידך לא מצינו סיפורים אחרים שבתקופות אחרות היה ישן בסוכה). וידוע שהתלמידים בישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש לא היו ישנים בסוכה ("אוצר מנהגי חב"ד" חג הסוכות ע' שב אות קכז, בשם הרה"ח ר' רפאל הכהן ז"ל), ואין ספק שאם הרבי מוהרש"ב היה ישן, גם הם היו נוהגים כן. ולגבי אדמו"ר הזקן, הרי כ"ק אדמו"ר שליט"א אומר להרה"ג ר' צבי כהנא ביום י' סיון תשי"ג (בעת חלוקת הדולרים - ציטוט מהוידאו, בתרגום מאידיש): "האדמו"ר האמצעי היה למדן גדול, ובנו של אדמו"ר הזקן, והתנהג כך (שלא לישון בסוכה) מפני שכך נהג אדמו"ר הזקן". וא"כ על חמישה אדמור"ים מתוך שבעה כבר ידוע לנו שלא ישנו בסוכה.

ואיך היתה הנהגתם של הצמח צדק והרבי מוהר"ש נ"ע, הנה בפשטות אם היה אדמו"ר מוהר"ש ישן בסוכה לא היה אדמו"ר מוהרש"ב מתנהג אחרת, ועד"ז ברור שהמהר"ש נהג כאביו ה"צמח צדק", ופשוט שה"צמח צדק" נהג כמו אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן. וכן משמע גם מלשונו של הרבי בשיחה הנ"ל להרב כהנא, שאומר שההנהגה שלא

נצות
ימה

ב"ם
מות
ושך
כו'

טפי
נים.
ישן
ים"
ובן,
אין
ושי"
דס"
ו"א

נים
ו"ר
י"

ו"ז.
בי"
שה
את

הרב"ג ר' שאול דוקזר האו וולפא א"א

לישון בסוכה לא הפריעה לגדולי התורה שנפגשו עם אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי והצמח צדק.

וראה "אגרות קודש" חט"ז ע"י קפט, וח"ה ע"י עו: "ידוע אשר הנהגות כ"ק מו"ח אדמו"ר היו כהנהגות אביו ולמעלה בקודש". ובספר השיחות תשי"ב ע"י 1: "מנהגי רבותינו הם בקבלה מהוד כ"ק רבינו הזקן". הרי שכן היתה הנהגת כל אדמו"רי חב"ד, שלא לישון בסוכה. (וראה לקו"ש חכ"ט שם סוף הערה 13, בטעם שענין זה "נתגלה" בעיקר ע"י האדמו"ר האמצעי).

ובאמת אין זה חידוש רק של ליובאוויטש, כי ידוע שכן הוא גם מנהג חסידי בעלזא, וכמו שאומר הרבי להרב כהנא בפגישתם הני"ל: "גאנץ בעלזא פירט זיך אזוי" (כל חסידות בעלזא נוהגים כך). והמקור לזה הוא במה שאמר האדמו"ר מבילגורייא בשם אביו הרה"ק מוהרי"ד מבעלזא זצ"ל, שבשלשה דברים שינה מהשו"ע, ואחד מהם: שלא היה ישן בסוכה. (ראה "נטעי גבריאל" הלכות ר"ה הוצאת תשנ"ד פרק כט הערה ט). וע"פ מה שנתבאר לעיל, הרי אצל חסידי חב"ד אין זה שינוי מהשו"ע ח"ו.

L

אמונת ח'
מלך המני

עוד כותבו

עוד דבר א'
בשנים ה'
המשיח ב'
סיים בנו'
מתחילים
עד שנת ר'
הקב"ה א'
משיח, כז'
החיים ה'
אדוננו מו'
השירה בו'
לכך. ועל
ברוב הדפ'
מקדש בכ'
שהבטיחה
להכניס ב'
מישהו ש'
הלבנה דוח'
המפורש ב'

סימן לח

76

אמר העורך: הנה מרן הגאון האמתי ראש הישיבה נר"ו כתב מאמר נפלא ביותר מלא דעת ויראת ה' בשם "אל תטוש תורת אמך" (בהקדמה לספר "עבד לעבדי ה'" להרה"ג ר' חיים רבי נר"ו), ושם האריך לבאר שאסור לספרדים לעזוב מנהגייהם וללכת למנהגים אחרים של איזה חסידים, ובפרט בדברים שיש בהם סרך איסור. ובעיקר התייחס למנהגי חסידי חב"ד, שיש כמה מנהגים בהם שאינם נכונים ע"פ הדין, כגון שינה בסוכה, שחסידי חב"ד אינם ישנים, והוא נגד הגמ' והפוסקים, ולא הקילו אלא במקומות שיש קור גדול ומצטער פטור מן הסוכה אבל במקומותינו אין טעם לפטור. (וכן דחה מה שיש פוטרם עצמם מסעודה שלישית מאיזה טעמים). וכן בענין חבישת פאה נכרית שחושבים שא"א להיות חסיד חב"ד בלא שאשתו תלבש פאה נכרית, ואין זה נכון שהדבר פשוט שמטפחת עדיפה מפאה נכרית לכל הדעות, ובפרט בפאות נכריות שבזה"ו שיש בהם גירוי יצה"ר שבעתיים מהשער הטבעי, והאריך קצת בזה. וכן דיבר בענין המשיחיות, שאף שהאדמו"ר זצ"ל היה בו ניצוץ של משיח כמו שכתבו על גדולי עולם, אולם הדור לא זכה לכך ונפטר בעוה"ר, ולא כמנהג איזה חסידי חב"ד שגם אחר פטירתו כותבים עליו שליט"א, והאריך עוד על המגיעים לחשש כפירה ומינות עי"ז, עש"ב ותרוה נחת. והנה הרב שלום הלוי וולפא נר"ו כתב ליישב את מנהגייהם, ובפרט במנהג הפאה, והאריך בזה בספרו "לקט שכתת הפאה" ושכן עדיף ושכ"ד הרבה גדולי עולם. ע"ש. ובמחכ"ת דבריו תמוהים מאד וירד להציל ולא הציל כלום. והרב יניב לוי הי"ו מפתח תקוה, שלח אלינו מכתב ששלח לרב וולפא, ושם השיב על כל דבריו אחת לאחת, וראינו להדפיסו עם איזה תיקונים והוספות קלות, יישר חיליה לאורייתא. L

ואני בעניי איני מבין כלל דעת כל אותם מקילים, ותולים עצמם בדברי הזוה"ק (פרשת נשא) שהחמיר מאד בגלוי שער האשה כידוע, ולכן אינן לובשות מטפחות כיון שמתגלים מעט משערותיה, אלא לובשות פאה. ולענ"ד אלו דברים שאין להם שחר, שאפי' תאמר שהזוה"ק מחמיר בזה שלא לגלות מעט, (ובפאה אפשר לכסות השער יותר ממטפחת), אחר שע"פ הדין מותר הוא, וכי בשביל לעשות תומרא, יקילו בפאה, שהיא אסורה מן הדין הגמור עפ"ד רוב הפוסקים. וגם להפוסקים שהקילו בזה, הדבר ברור שבפאות שבזה"ו לא יקילו כלל, שאין יתכן להתיר לאשה נשואה ללכת כמו בגלוי ראש ממש, ועדיף ממנו, ובזה מביטים ומסתכלים בה האנשים, והיא חטא רבים נושאת. והרי כל טעם כיסוי הראש משום צניעות הוא, והפאה היא היפך מזה. ובפרט בפאות שבזה"ו שנשתכללו יותר ויותר ועושים אותם כשער טבעי ממש, אין לך פריצות גדולה מזו. ואני אומר דגם הפוסקים שהתירו בזמנם, לא ניחא להו על כך שבגללם נגרם מכשול כזה שהמקילים תולים עצמם בהם, שכרור הוא שגם הם לא יקילו בפאות שבזמננו.

ויין שמואל - ארכי כולל ישיג כס רחמי
חלק ו"ו

הרב יניב לוי הי"ו

פתח תקוה

אה"ח 1234567

ד לכבוד מעלת הרה"ג ר' שלום דובער הלוי וולפא שליט"א

לפני כמה שבועות הובא לבית מדרשנו ספרו החשוב "ותורה יבקשו מפיהו", שסובב הולך ליישב כמה ממנהגי חב"ד, כתשובה למש"כ הגאון הגדול רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים בהקדמה לספר "עבד לעבדי השם". והאמת אומר שגם לי היו כמה תמיהות על כמה ממנהגי חב"ד ולא מצאתי להם ישוב, ולכן כשראיתי את ספרו של מר ישבתי לעיין בו הרבה, אך עדיין באיזהו מקומן הדברים נשארו אצלי מוקשים. גם טרחתי להשיג את ספרו של מר "לקט שכחת הפאה" שבו מיישב מנהג חב"ד שנוהגים ללכת בפאה נכרית לכתחילה, וקראתי את דבריו בעיון, וכיון שעלו לי כמה הערות בדבריו אמרתי לכתוב לכב' כי היכי דתרווח שמעתחא.

רק זאת אודיע טרם אפתח פי, שהלילה הלילה אין לי שום דבר נגד חסידי חב"ד וכ"ש לא נגד הרבי זצ"ל (ועד היום שמור אצלי הדולר שקבלתי ממנו כד הוינא טליא), וכל מה שאכתוב הוא רק לברר הסוגיא לפי הנלע"ד, ולא חלילה לקנטר.

זה החלי בעור הצור

הערות על הספר "תורה יבקשו מפיהו"

בענין סעודה שלישית ושינה בסוכה

בפרק ב' כתב כח"ר ליישב מה שיש נוהגים לא לאכול סעודה שלישית, והביא לזה מקור מדברי רבינו בחיי עה"ת (בשלח טו, כה) שגילה סוד ג' סעודות, וז"ל: וע"כ אמר היום "לא" תמצאהו כי מלת "לא" כמו "אין", כי החכמה מאין תמצא. ע"כ. אולם עדיין אין בזה יישוב למנהג חב"ד כיון שרבינו בחיי שם כתב במפורש שצריך לקיים ג' סעודות, וגם כב' אחר שהביא לרבינו בחיי הנ"ל, כתב בשם הצמח צדק והלבוש שלמדו ממנו שאין צריך פת בסעודה שלישית, ודי מיני מזונות כיון שסעודה ג' היא בבחינת היום לא תמצאוהו, אך מ"מ כו"ע מודים דבענין שיאכל סעודה שלישית.

אלא שראיתי לכב' בעמ' 85 שעמד וימודד אר"ש והביא משם האדמו"ר הרבי מליובאוויטש ז"ל בשיחה שאע"פ שמבואר בשו"ע אדמו"ר הזקן שיש לקיים ס"ג דוקא בלחם ורק בדיעבד יש להקל במיני מזונות מ"מ כיון שסעודות שבת ניתנו לעונג ולא לצער, לכן אדם שמצטער באכילה פטור מהסעודה (כגון שבע ואכילתו תהיה אכילה גסה). וכיון שהאדם יודע שעתה הוא זמן רעוא דרעוין שבו מאיר בחינת "היום לא" בחינת "אין", ושזהו זמן דמעין יום כיפור ומעין עולם הבא שאין בו אכילה ושתיה, וכשאכילת הפת גורמת לו צער מחמת אלו הידיעות, אזי פטור הוא מסעודה ג'. מדין מצטער. ועוד הוסיף שאף שהרגשה זו היא רק בצדיקים הגדולים, מ"מ כיון שהחסידים מקושרים לרבותיהם ולומדים תורתם ע"מ לעשות, והולכים בדרכיהם, לכן כשם שהרבי פטור מפני הרגשת

המדריגה הנעלית בסעודה ג', כן עושה גם החסיד כדוגמתו. עכ"ד. והדברים מתמיהין, דלכאורה מה ענין ההארה שבסעודה שלישית של בחינת "היום לא" דהו"ל מעין יו"כ ועוה"ב שייכת לאכילה, ומדוע דבר זה צריך לצער את האדם. ומה נאמר על כל התנאים והמוראים קדושי עליון שכן קיימו ס"ג, האם הם לא הרגישו את אותם ההארות והיו מצטערים. וידוע מעשה בבעש"ט "שנטל ידיו לס"ג" ואמר שכבר הגר המערבי (כשכוונתו לאור החיים הקדוש). [ומי לנו גדול בסודות התורה כרשב"י ע"ה, והעיד על עצמו באדרא זוטא (זוה"ק פרשת האזינו) שמעולם לא ביטל מצות שלש סעודות ע"ש].

ומה שכתב שאפילו החסידים שאינם מרגישים כאלו הארות צריכים לנהוג כרבותיהם, הוא תימה גדולה מאוד, דאטו אם הרבי מניח תפילין ביד ימין, גם החסידים צריכים לנהוג כן? ואם הרבי לפי מצב בריאותו צריך לאכול ביוה"כ, האם נאמר שגם החסידים צריכים לנהוג כן? הא ודאי ליתא, וא"כ ה"ה הכא, אע"פ שהרבי הוא מצטער אין לפטור את החסידים משום כך, ובפרט שגם האדמו"ר הרשב"ב ז"ל סובר שצריך לטעום משהו, ודעת הש"ע הרב דלכתחילה בעינן פת (וכמש"כ כב' בספרו), האם הם לא הרגישו את אותן הארות ומדוע לא פטרו את עצמם?

וע"פ האמור יש לדחות ג"כ מש"כ כב' בפרק ה ליישב מנהג חב"ד שאינם יושנים בסוכה ע"פ רבותיהם האדמור"ים נ"ע, כיון שהאור המקיף שישנו בסוכה מפריע לישון שם, והו"ל מצטער שפטור מהסוכה. וכתב כת"ר שם בעמ' 141 שאע"פ שאין אנו מרגישים בזה, מ"מ תורת חב"ד תובעת להמשיך את עיני פנימיות התורה בהבנה והשגה בשכל האנושי עד שישפיע ויורגש בגוף, ולכן גילויים אלו צריכים להוות לחסידי חב"ד הפרעה ע"כ. והדברים קשים כחומץ לשיניים וכעשן לעיניים, דהיכן מצינו פטור מהמצוות ע"י טעמים שכאלה, וכבר כתב החת"ס (סוף סימן נא) הביאו בשו"ת יבי"א ח"ב (סימן כה אות יד) שמי שמערב דברי הקבלה והפשט הרי הוא כזורע כלאים. ע"ש. וגם לשיטת חב"ד שרוצים להחדיר את פנימיות התורה בגוף "עד שיורגש", הרי במה שלא יישנו בסוכה, לעולם לא ירגישו את האור המקיף, ואם כן היאך שייך להפטר מדין מצטער בדבר שאינו מצטער בו כלל.

עוד ראיתי שכתב כב' שם שלגבי אכילה בסוכה וכדו', אין הבעיה של האור המקיף כדי להפטר מדין מצטער ורק בשינה נהגו כן. ע"כ. ואני תמיה דאם היה באמת שגם באכילה היתה אותה בעיה של האור המקיף האם גם בזה היו אומרים שאנו פטורים מאכילה בסוכה? הרי ע"י כך היתה מצות סוכה דאורייתא מתבטלת. פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה. ומה נאמר אם יקום מחר רב מסויים ויוציא פסק הלכה שכיום אסור לנו להניח תפילין כיון שאין לנו שמירת המחשבה כדבעי, ואנו רק פוגמים בעולמות העליונים יותר מאשר מתקנים? אשר על כן אם באנו ליישב מנהגים אלו הרי שעדיין לא הגענו אל

שאינן זה עיקור הפרי אבל לענין כמ"מ אין לחלק בזה, וראיה ברורה משבולת שועל.
ויען כי אין בידינו דבר ברור ואין דעתנו מכרעת אפילו כדעת הנמלה, לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה לא אותו הטירקשי וויץ ולא הטיטרכי

עד יבוא מי שדעתו רחבה מדעתנו ויעמיד הדבר על כריו ותל"מ.
ואחתום בכל חותמי ברכות יום ג' ג' טבת תקפ"ו לפ"ק.
משה"ק סופר מפפד"מ.

תשובה נא

[ברכת הגומל בלילה]

זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמו מורינו הרב חכם שבתי אלחנן ריש"י דעמי' מדברנא דאומתי' בק"ק טריעסט יע"א.

74 יקרת מכתבו הגיעני תכריך כתבים פלפולא דאורייתא נידון שפאר רום מעלתו עלה מן הים לשלום ולעיתותי ערב יקירי קהלתו מכבדי התורה נאספו אל עמק הברכה והוליקוהו למקום קודש בהכ"נ בשירים ותופים ובאורים כבדו ה' והללוהו על בוא רבם לשלום. והוא הרב נ"י היה מתכוון נגד המברכים לברך ברכת הגומל כדן עולה מן הים. ועל זה נתעורר שכנגדו החלוק עליו ה"ה חכם מופלא יצחק גויטאן נ"י ואמר שאין לברך ברכת גומל בלילה כי נתקן במקום זבח תודה כמ"ש הרא"ש ר"פ הרוואה (סי' ג), ותודה אינו אלא ביום. ועוד שכ' תוס' שם נ"ד ע"ב שהמנהג לברך כשעולה לתורה ופאר רום מכ"ת פרץ גדר המנהג. ואגב ריתחי אמר כי כן פרץ גדר מנהג בסידור גט שצירף בן אחותו עמו לדיין ושמעלתו רגיל להקל במנהגי ישראל, ופאר"מ החזיק בעד עצמו עם סיועת הרב המאה"ג מו"ה מאיר ליבש (מלכון) [מלבי"ם] נ"י שיפה עשה שמתר לברך בלילה ברכת הגומל, וע"ד כי נקל בעיניו מנהגי ישראל חלילה לא במנהגים המיוסדים על אדני פז כ"א מנהגי הדיוטות כגון האי דסידור גט עם צירוף בן אחותו והתנצל בזה וביקש ממני לחוות דעתי גם אני. **אומר** אני מה שבירך ברכת הוראה בלילה ההיא להוראת שעה יפה עשה כאשר אבאר אי"ה. אך מה שצירף בן אחותו לשיבת דיינים בסידור גט, שגגה גדולה יצאה מלפני השליט

ועל זה היה ראוי להרעיש עולמות ולא על ברכת הודאה, ומזה ידין איך לא ידין לעצמו לפשוט יד במנהגי ישראל כי אותם שהוא חושב מנהג בורות הם בארות הצובים ממקור מים חיים נזולים מן לבנון, ויבואר הכל אי"ה ואוון שומעת מילין יבחן וחיך אוכל יטעם.

גרסינן ר"פ הרוואה (נה. ב) אר"י א"ר ד' צריכים להודות וכו' והרגיש רבנו האי שמשונה סדר הש"ס מסידור הקרא מ"מ ראית שהש"ס סידר ב' שהן ד', ב' הם שהאדם עצמו מרצונו מכניס עצמו בסכנה, א' מהם ים מכניס עצמו לסכנה בידי שמים כי אם לא שלחו עליו משמים רוח סועה וסוערה אין כאן סכנה על הרוב הא חדא. וזאת שנית שמכניס עצמו בסכנת מדבר שהוא סכנת בעלי חיים אר"י וגבאי או רעבון וצימאון אין מים ואיננו משמים, שהן ד' שהסכנה באה מאליו, א' משמים היינו חולה, ב' גירוי אויבים היינו חיבוש והרי מסודרים בסידור נכון בש"ס.

אמנם דהע"ה סידרום ברה"ק בסידור אחר ואנחנו לא נדע, וסידר יורדי הים לבסוף ואחר ג' ראשונים סיים ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה, נראה היינו בשעת זבחי תודה אומרים שירה על הנסכים מזמור לתודה, ואז גם הבעלים אומרים שום שבח מעין המאורע.

אגב אעורר כי לכאורה ממזמור לתודה מוכח דאמרינן שירה על נדבת יחיד, תודה נדבה היא, אלא דגילה לן ברה"ק שעל אלו ראוי לנדב נדבת תודה אבל נדבה היא. וא"כ מוכח דאומרים על נדבת קרבן יחיד כהרמב"ם פ"ב ממעה"ק הל' ב"ד דלא כהתוס' ר"ה למ"ד ע"ב סוף הדיבור.

תשובה נא

א. בפתח הרביר או"ח סי' ר"ט מקי"ב כתב שמתעם קרבן תודה אין למנוע אמירת ברכת הגומל בלילה. וראה להלן. אבל מצדד לפי מש"כ הא"ר (מובא להלן) דדמי להלל, אין לאומרה בלילה.
א. ע"י רש"י מנחות ע"ט, ב בל"א ובשמ"ק שם אות י.
ב. הרמב"ם שם משוה קרבן יחיד וקרבן צבור לענין נסכים אבל לא לענין שירה. וכן העיר באב"ן או"ח סי' ל"ט מק"ג והוסף שבהל'

ואם יאמרו תוס' דקאי לי פר הודאה במס' ר תפשוט איבעיא דעירו ציבור טעון

נחזור לענינינו, אחר תודה דראוי ל שוב מתחיל (מהולכי

כל"מ פ"ג ה"ב כתב הרמב"ם הלויים. אולם הח"ס כחי' למכ סי' פ"ה מה שהקשה על רבינו ג. בגלויני הש"ס ר"ה שם הע ד. ברש"י ויקרא (ז, יב) מוכח עשה קפן מבואר דהוא חונ פ, א. וע"י פני"פ ויקרא ז, יג ד ד". ובחי אפרים זכחים ז, א ראיתי בתת"ם חלק או"ח תש תורה ואין מביאין קרב כתיב הולכי מדבריות ויוצא כ ויזבחו זבחי תודה אלא יודו לו עם וברכת הגומל דרודרי הים הח"ס מגמ' מפורשת במנחות תודה כמו שמביאים על סכנת ל"ק משם דהא התם לא הביא מבואר שלא כדבריו ו"ל שהרי שכותב לא תודה חובה כגון מ דכתיב בתו ויזבחו זבחי תודה ועל השאלה אם מברכים בר ברכת הגומל בשבת ויו"ט וגם ביו"ט קי"ל נדרים ונדרבו שאין ברכת הגומל כרין קרבן שוי"ט ללילה. ועיין באו"ח סי' נראה לפ"ו שמ"ש בשו"ע שפ על יור"ד בכבוד שור שכותב די וראיתי בס"ח שם שכותב די רוד ברה"ק שעל אל מעה"ק ה"ב ודלא כהתוס' בו תענית, א"כ תשפוט האיבעיא אחרת צבור ליתא שאין תודו על התוס' בר"ה בדרך ל' ע"ב ז וכו' ובשתי תורות ובשיר ת"ד ארוממך ה' כי דליתני וגומר שמביאין כשמוסיפין על ירושל התוס' בע"ז בדרך כ"ד ע"ב ד' שמפרש שנעשה לאומרו על בערכין שם על הא דכעו עול דאין תודה באה חובה וי"ל הו לדעת הר"י ז"ל. וצ"ע לשונו שכתבתי לעיל מגמרא דלעיל

ש"ת תרס"ו סוכר התאור
מכון התאור
אורח חיים חלק א

טענותיהו, מ"מ כיון דודאי בדיעבד י"ח בלילה. אי"כ הכא אפילו לכתחלה הי' חוב גמור על הרב החכם לברך בלילה כי הציבור נתאספו לכבוד ה' ותורתו ואמרו שירות ותשבחות על הצלת רבם וא"א שלא יהי' בכל הני שירות הזכרת שם ומלכות וא"א שלא יענה הרב אמן על כל הני ברכות ותשבחות, וא"כ הי' נפטר מלומר בעצמו ברכת הגומל דלא גרע מברוך רחמנא דיהביך לן וכו'. ע"כ יש לו להקדים לברך בעצמו ושלא להפסיד ברכתו, ועוד לאו אורח ארעא לשמוע כל הני שבחות ושמתות על ביאתו והוא ישתוק וימתין עד זמן קריאת התורה, ועוד ברב עם הדרת מלך והי' כאן כנופיא ורבנן בלי ספק. ע"ב מעידיני עלי אי בדידי הוה עובדא גם אני הייתי מברך בלילה ההוא, אך להיותי זוחל ורועד מאוד שלא להתיר בפרהסיא דבר התמורה לרבים ויעיין בש"ך י"ד סימן רמ"ב (סקי"ז) ובפרט במידי דמנהגא שלא לזלזל ח"ו במנהגי ישראל אפילו כל שהוא, ע"כ הייתי מברך ברכים ואומר דעו נא רבותי כי מה שאני עושה היום הוראת שעה היא ומטעם כך וכך, ומכ"ת החכם נ"י לא נזהר בכך, אבל זולת זה אין לתופסו בזה כלל ויצא נקי בדינו יפה דן יפה הורה.

ג' דיינים כשרים בסידור הגמ'

אך מה שצירף עמו בן אחרות לסידור גט ושחק ורגז על המנהג שלוקחים ג' דיינים כשרים, תמהתי מה חשב מעלתו ממי נשתרבב זה המנהג הלא מכ"ת בעצמו הזכיר בתשובתו דמימי חכמי התלמוד הנהיגו למנות גברא רבא דמונני אגיסין וכדאיתא בגיטין ה' ע"ב. והנה הני רבנים מסדרי גיטין נשתבשו וצירפו עמהם ב' דיינים וכך הוא בעיניו כל הרבנים שבשנים הללו ולו ניתן אשר. אהו' ידידי במכ"ת שגגת תלמיד היא, באור זרוע הגדול (סי' תשמה) שהוא רבינו יצחק מווינא פוסל גט בלילה מפני שהוא דין ופסול בלילה אלא שהב"י סי' (קכ"ד) [קלן] תמה על זה כי לא ראה דבריו בפנים, ומ"מ פסקו רמ"א בש"ע סס"י קכ"ג וע"ש בחלקת מחוקק ס"ק י"ג י"ד. ואמנם מהר"ם בן חביב בספר גט פשוט שם (סקכ"א) האריך מאוד ותשו' הרא"מ ח"ב סימן ל"ה מייתי

דברי א"ז כהווייתו לפסול והרכה בעלי תשו' שם פסלו אפילו בדיעבד. וקאמר א"ז מ"מ ג' לא בעי משום דקיי"ל כר' אחא (סנהדרין ג, א) א' שרן דינו דין, וכתב עליו הגט פשוט א"כ אנן לא קיי"ל כר' אחא א"כ גט פסול בלי ג'. והאריך שם מאוד ולא העלה דבר ברור. ואחריו קם ונתעורר גאון עוז נודע ביהודא תנינא (ח"א סי' קל"ד) [אה"ע סי' קיד] פסק לחלוטין גט שניתן בפני ג' וא' מהם קרוב שהגט ספק פסול, ונסתייע גם מלשון רש"י ריש סנהדרין המיאונין והחליצה בשלשה פרש"י כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, וס"ל מיאון כעין גט דאורייתא. ש"מ ס"ל כא"ז דגט בעי' ג' כשרים מן התורה ונדחק שם לתרץ כל הסוגיות המתנגדים לזה.

ואני עני בתשובתי (אה"ע ח"ב סי' סד-סו) דחיתי ראיותיו והעליתי לפע"ד סידור הגט עצמו לא בעי' ג'. אך מה שאחר כתיבת הגט טרם הנתינה שחוקר הרב ושואל להסופר ולהעדים השאלות האמורות בסדר הגט מס' ס"ז ואילך, זהו קבלת עדות ובעי' שלשה מן התורה. והנה לפי מה שנוהגים עכשיו שגונזים הגט אצל הרב המסדר רק שנותנים להאשה כתב פטורים שנתגרשה כדת מו"י, כתב ט"ז ומביאו בית שמואל סימן קמ"ב סק"ז כיון שאותו כתב בא להתיר אשה המוחזקת באשת איש, ע"כ לא יועיל חתימת עדים דה"ל מפי כתבם, אלא דוקא מעשה ב"ד שלשה דיינים (שזה כשר אפילו מפי כתבם כמ"ש תוס' ב"ב מ' ע"א). ואם כן אם אין הב"ד חוקרים ודורשים הסופר והעדים איך יעידו שנתגרשה כדת מו"י, ע"כ צריך להיות ג' דיינים כשרים לכל הפחות משעת חקירת העדים ואילך.

ידעו נא פאר רום מכ"ת שלא ילעג עוד על מנהגי ישראל שנעלם טעמם ממנו כי ממקור מים חיים הם נובעים, ורגיל אני לומר כל המפקפק על נימוסי' ומנהגנו צריך בדיקה אחריו. כי מי שתורתו אומנתו ויראת ה' תתולתו ובילדי נכרים לא יספיק לא יתן לחטוא את בשרו. ויפה כ' פר"מ על שכנגדו שהביא מכתבי האר"י וכי עליו פר"מ עם נעלמים לא אבוא, יפה דיבר. וכן אני אומר כל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקות חייב משום זורע כלאים פן תוקדש

ז. רבינו האריך בזה להלן בחלק אה"ע ח"א סי' צד וע' מה שנוסף בהערות שם.

ט. עי' פת"ש אבה"ע סי' קנד בסדר הגט סק"ח שהביא ד"ר כאן וסייע לו נגמ' מקושר בס"ג אות ד.

י. ראה מנחת אלעזר ח"ב סי' ע"ה אות ד ובלקוטי הערות אות טו.

המלאה הזרע אש ספרי הגיון עם דב וחמור יחדיו ואם ויעיין מר ברמ"א נ גדול כת ה של פסח אקב"ו ע הוא רק דרבנן, ועו

שלום לחלמידי הו נ"י. ועל דברי מכתבך ו הלכה למעשה לעיין ולהשיב מפני הלכה למעשה. אך מ"ע של כתיבת סי' ולרוב הפוסקים דא בש"ס ופוסקים, מ' בעצמה מ"ע אעפ" ודלא כהרא"ש (הל' עשייתה היא גמ' דברי ומה שהשיב לך ר משום עשייו דחית תשובה זו ואפילו ספירת זבה תראה ותסתור אי לכאורה ה"ה נמי ספירת עומר שהמז עלי', ואם תשיב ה ונגמר לשעתו משו אי הי' מקיים מ"ע ויום מצוה בפ"ע. אעפ"י שיש לו מש' תפילין לולי דעש יא. ר' להלן בח' יור"ד יב. ראה לעיל סי' טו.)

א. לכאורה לדעת הורח וציצית דמכ"ך על ע ס"ת ר' מג"א סי' תרמא

המלאה הזרע אשר תזרע. ולעומת זה המערב ספרי הגיון עם דברי תורה עובר על חורש שור וחמור יחדיו ואם הוא מנהיג ישראל מנהיג בכלאים^א.

ויעיין מר ברמ"א סימן תר"ץ ומג"א סקכ"ב כמה גדול כח המנהג שאנו מברכים בליל ב' של פסח אקב"ו על אכילת מרור ובי"ט ראשון הוא רק דרבנן, ועוד שאנו סותרים עצמנו שהרי

מברכים על ספירת עומר, והכל שלא לזול במנהג אבותינו בידינו, ותמי' על תוס' סוכה מ"ד ע"ב שלא הביאו זה^ב.

אקוה לה' שישמע ויקבל דברי אלו ויהי' ה' עמו שהלכה כמותו ויצליח וישכיל כחפצו ותפץ א"נ לעברי ה'. פ"ב כאור בוקר ליום ה' כ"ח שבט תקצ"ה לפ"ק.

משה"ק סופר מפפד"מ.

תשובה נב

[ברכה על כתיבת ספר תורה]

שלום לתלמידי הותיק האברך מו"ה וואלף כהן נ"י.

ועל דברי מכתבך פלפול ארוך שאינו נוגע לדינא הלכה למעשה לשעתו לא אוכל ליקח מועד לעיין ולהשיב מפני טרדות רבות להשיב לנצרכים הלכה למעשה. אך מ"ש מ"ט לא מברכים על מ"ע של כתיבת ס"ת לרמב"ם (הלי' ס"ת פ"ז ה"א) ולרוב הפוסקים דאפילו בזה"ז שאין עסקינו אלא בש"ס ופוסקים, מ"מ מ"ע לכתוב ס"ת שהכתיבה בעצמה מ"ע אעפ"י שאינו צריך ללמוד מתוכו, ודלא כהרא"ש (הלי' ס"ת ס"י א), דנמצא להרמב"ם עשייתה היא גמר מצותו ואמאי לא יברך. אלו דבריך יפה הרגשת.

ומה שהשיב לך רב א' הטעם שלא תקנו ברכה משום עשיית המצוה נמשך רב, ואתה דחית תשובה זו דהרי כמה מצות נמשכים ואפילו ספירת זכה היו מברכים עליה לולי שמא תראה ותסתור אעפ"י שימיה נמשכים. הנה לכאורה ה"ה נמי היית יכול להשיב מברכת ספירת עומר שהמצוה נמשכת מ"ט יום ומברכין עלי', ואם תשיב התם כל יום מצוה בפ"ע הוא ונגמר לשעתו משו"ה מברכים, א"כ ה"נ בזכה אי ה"י מקיים מ"ע של וספרה לה, ה"י כל יום ויום מצוה בפ"ע. מיהו מ"ש ממעקה דמברך אעפ"י שיש לו משך זמן יפה כתבת, וכן בכתיבת תפילין לולי דעשייתה אינו גמר מצוה היינו

מברכים לעשות תפילין כמבואר פ' התכלת (מב, ב)^א.

ומ"מ אומר אני לקיים דברי הרב המשיב ש"י ולהביא ראיה לדבריו מברכת להכניסו בכריתו של א"א ע"ה שאין אנו מברכים עובר לעשייתן קודם המילה כיון שיש בה משך זמן, וחיישינן שמא יארע קלקלה במילה ויתקלקל ויניחנו וילך לו, ע"כ מברכין בין מילה לפריעה. ועיין ברא"ש ס"פ ר"א דמילה ובב"י (יו"ד ס"י רסה). וה"נ בתחלת כתיבת ס"ת לא מצי לברך, ובתפילין אמרינן לעשות תפילין אחר שכבר נכתבים כהלכתם והוא עוסק בגמרון ותפירתן, אז ה"י צריך לברך לעשות תפילין, ולא לכתוב רק לעשות תפילין כעין שמברכין כמוזזה לקבוע מוזזה, ה"נ ה"י צריך לברך לעשות לולי שאין העשי' גמר מצוה. ובמעקה באמת אינו מברך אלא במכוש אחרון בשעה שסותם הפרצה האחרונה שלא יפול הנופל ממנו דקודם לזה איננו מעקה וזה פשוט בעיני.

נמצא לפ"ז בתחלת הכתיבה בודאי א"א לברך בשום אופן, ובסמוך לגומרו מי לימא שאינו חסר אות א' שאינו יוצא י"ח עד אחר הג"ה הנכונה, ואז כשיהיה נגמר ההג"ה ואגלי מילתא שהוא ס"ת כשר, איגלי מילתא שכבר קיים המ"ע משעה שתיקן הטעות האחרון שמצא וכבר עברה לי' מצותו ועל מה יברך עתה דכיון

יא. ר' להלן בה' יור"ד ס"י קצא שכ' להוכיח דמברכין אף על מנהג גרוע ביותר. יב. ראה לעיל ס"י מו (א), [ועי' רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"ה ובשו"ת חשב הסופר ס"י ג].

תשובה נב

א. לכאורה לדעת הירושלמי ברכות פ"ט ה"ג שמברכים אף על מצוה שאין עשייתה גמר מצוה, כגון עשיית סוכה מוזזה תפילין וציצית דמברך על עשייתן ולאחר מכן על קיומן. ה"ה במצות כתיבת ס"ת יברך קודם עשייתו. [ולענין ברכת המזון על כתיבת ס"ת ר' מג"א ס"י תרמא].

זשור' שם
לא בעי
שדן דינו
א קי"ל
זם מאוד
דד גאון
[אה"ע
ג' וא'
מלשון
בשלשה
תיקון,
ל כא"ז
לתרץ
דחיתי
ז עצמו
ז טרם
העדים
ואילך,
והנה
ל הרב
טורים
ו בית
זב בא
ז יועיל
מעשה
כתבם
הבי"ד
יעידו
דיינים
ילך"ם.
מנהגי
מ"ס
פקפק
כי מי
נכרים
זה כ'
עליו
ן אני
לכות
קדש

שאלות ותשובות חלק ב' סימן ע"ח מנחת ארעור

בגם ע"כ מותר וגם מעלם כשמוקריבם לטתי הלחם (ובח"י אגדה בדרוש הארכנו בזה צע"י צביאור מקראות וענינים צ"ח). אך צ"ח ממילא לק"מ דרש"י כי ט"ס צמעינה כ"ד ע"כ ד"ה ח"ל מנעשה נקיס כ"ו וכמה דלפטר להתרחק מנעשה נקיס יותר טוב וכבון עב"ל כרי מזה הלכתא רבנא משמעין רש"י דהך דמנעשה נקיס הוא דרך היכא דלפטר להתרחק אז טוב וכבון ליהדר וכה"ל דק"ס צמעינת דלמחר צאו חטיים אחרים מפרצתא. אבל בגם דהנכח"ה" לא לפטר כי לא היי להס שון אחר שראוי להדליק ע"כ צודאי ל"ש כלל השט"ז זה דמנעשה נקיס ומותר לכחלתא.

ד) ואשר שאל צדוהו דצריכו (ע"י) בחלק ה"ל צהש"י ק"י מ"ח צד"ה וענשה אבוא על דצרי וכו') וצדי ההתים ז"ל לענין מ"ש צוה"ק ו"ל"י לעולן דחש"ט י"ד צד"ק"י וכו' כ"ו. והנה ראינו עוד צדצרי הגאון ה"ס ז"ל (צמט"ו כ"ח צמח"ת) ו"י ח"ל ויפה כי פרי"מ על סכנדרו הצי"א מכתבי האר"י וכי עליו פרי"מ ע"ס נעלמים לא אבוא יפה דינר וכן א"כ אומר כל המערב דצרי קבלה ע"ס ההלכות הפסוקים חייב משום זורע כל"א"ס פ"ן תוקד"ס הנולדה הזרע אשר הזרע ולעונות זה הנוערב כפרי הגיון ע"ס דצרי תורה כאלו עובר על חור"ט שור ומנור יחדיו וא"ס הוא מנטי"ב ישראל מנהיג בכל"א"ס עפ"ל ההת"ס והנה מ"ש כל הנוערב דצרי קבלה ע"ס ההלכות חייב משום זורע כל"א"ס וכו' ח"ס ל"י להגאון ה"ל"ק ז"ל להיות בוכחו צפשיעות וכי מרנא הענגן אצרה"ס שומל"א"ס דצרי צשי"ע ח"י"ח מכתבי

האר"י"ל להלכה צהרנא מקימות וכן מ"ן חצ"י וסארי הפוקקים שהציוו מהוסי"ק והאר"י"ל למהג"ל להלכה צפריה"ס על כל אלו יאמרו שהיו זרעי כל"א"ס ח"י אלא צמח"ת גאו"ט ולדקתו פלגיה קולמסו ורק דרך לחות משום סיפ"י דצרי"ו מחנות קרנ"ס להרע"ט על הנוערבים דצרי הגיון והשכלה כמו סכרחה ט"ס כן י"ל צע"כ. ובחמה לענין קבלה וצפרט צמק"ס ט"ס פלוגתא צ"ן הפוקקים צודאי קבלה צמק"ס ט"ס וכמ"ש ט"ס צס"י מ"ח מוצרי השאל"ת יעצ"ן ז"ל: **אמנם** ראינו כן צחה"ס סופר (חא"ר"ח ק"י) צע"ן טלוח הק"ן צצנת צד"ה אמנ"ס צמט"ו ח"י ק"יס טע"ס צס"ס ק"י הוציר צשילוח ח"ס וכ"ו אך ט"ס ד"ל"ן ע"כ לא ק"ל הכי דהרי להכ"ל ח"כ"ה צזון ש"ל"ן ציהו"ק ק"יס אך צזון צציהו"ק ק"יס וכ"ו מה ח"כ"ה למימר וכ"ו אע"כ דק"ס ד"ל"ן לא ק"ל עב"ל ותמהתי מאוד דהא הך דהצי"א צמט"ו ח"י"י מוהיר היינו צצוה"ק (ח"קול"א ו') וש"ס צצוה"ק הקשה קישי"א ז"ר ר"י א"ל"הר צרי דרש"י ח"ל (צד"ק כ"ג ע"א) ק"ס ר"י אלעזר ואמר והא קד"ס דגלו ישראל וצ"כ"תח"א צמ"י הוא מקי"מ"ן טלוח הק"ן ח"ל ר"ש וכ"ו והא"ך הקשה ז"ח החת"ס צס"ס עלמו. וגם צמ"ר"ן לו ט"ס ר"ש לטעמו ושיעטו ד"ז היי צזון ציהו"ק לאהער"א דחמ"ן על ח"ל"ו כפ"ן ודוח"ן וכענ"ה"ן וכ"ו ועכ"ש"ו ש"ל"ן ציהו"ק ק"יס הוא לעורר על גלות השכינה וככ"י"י הי ירחמנו צמה"ס ויגאלנו ושלו"ס וח"יס וכנ"י"ס:

ידרוט"ה

בעד"י בשל"ם גם הרי"ב כס"ן סול"א וכספ"ר התשובות בחל"ס הא"י הוא יתי"ש וירק בטובו שפ"ע עילאה. סול"א עילאה לסול"א התאה. בני ח"י ומוני רוח"י וישועיה וכ"ס"ס בכל"ל ישראל ויבנו למור יל"הו"ל שארי הל"ק"ס ויכו"ה"י בעה"י מתוך נחת והרחבה וכה יוסף למוכה ויאר עיננו כסאר תורתו באהבה

צ"ח מנחת ארעור
 תאמן ר"י ח"י"א ארעור שפירא צ"ח

בשמים היא. (ולא שמייעא ליה דמרן הר"ר הוא לכל חסידיו) וכן מצאתי עוד להרה"ג שמי"ח גאגין ז"ל בס' שמת נפש (דס"ב ע"א), שתמה ע"ד החיד"א בברכ"י (סי' מו) הנ"ל, שהיאך סמך על אומדנא זו, דאילו היה רואה מרן דברי האר"י ז"ל היה פוסק לברך, ולא חשש לספק ברכות. ואם כי יש לצדד בדברים אינו מתיישב על הלב. ודברי הברכ"י תמוהים. עכת"ד. ונראה דאזיל לשטתיה ביריעות האהל (דף צג ע"א). דבכה"ג אמרינן לא בשמים היא. ע"ש. וע' בתוספת מעשה רב (אות ב). שהגר"א לא היה מברך ברכת הנותן ליעף כח. ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת הון יוסף (סי' יא, די"ד סע"א) שהעיד שגדול אחד מגדולי דורו, לא היה מברך ברכה זו. ע"ש. וזה מכבר ראיתי להחיד"א עצמו בס' ככר לארון (סי' ה אות ז), שכ' דזימנין דכמה גדולי ישראל רואים דברי האר"י ואעפ"כ אינם זזים ממנהגייהם, והביא ג"כ ד' הפר"ח הנ"ל. ולא נאמרו דברים אלו אלא למצניעיהם. ע"ש. וע"ע בעקרי הד"ט (סי' כב אות נו). ע"ש.

יג) א"ב רא"א שעכשיו נהגו הכל לברך ברכת הנותן ליעף כח. ומ"מ אינו מוכרח לומר שנהגו כן עפ"ד האר"י ז"ל דוקא. שהרי גם אחינו האשכנזים כולם מברכים אותה. אע"פ שרבים מהם אינם הולכים אחר תורת הסוד שגילה רבינו האר"י ז"ל. וצ"ל דס"ל שמכיון שהובאה ברכה זו בראשונים, הלא הם הסמ"ג (עשין כז) בברכות הודאה. ובמחזור ויטרי, ובהרד"א, והטור, וכ"פ הרמ"א ז"ל בהגה. ע"כ לומר חזק מתרתי, או שכן היתה הגירסא בגמרא לפני הקדמונים. וכמ"ש הב"ח (סי' מו), או שכ"ה תקנת הגאונים. וכמ"ש הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (סי' ג אות ט), וכתב שם דשפיר אזלינן בכה"ג בתר מנהגא לברך. וכמ"ש בסוכה (לח), מקום שנהגו לברך (אחרי ההלל) מברך. ע"ש. וה"נ הכא נהגו לברך. עכת"ד. וכ"כ הגאון מבוטשאטש באשל אברהם (סי' תכב), שברכה שהונהגה אין בה חשש ברכה לבטלה, וכמ"ש במגילה (כא), מקום שנהגו לברך (אחרי המגילה) מברך. ולזה נתפשט המנהג לברך בכל יום הנותן ליעף כח. וכ"ה דעת האר"י. ע"ש. וכה"ג כ' בשו"ת תה"ד (סי' לד), דסב"ל במקום מנהג לא אמרינן. וכ"כ האחרונים. וע"ע בט"ז (סי' מו סק"ז), שכתב, שכל שנתפשט המנהג לברך אינה ברכה לבטלה, שאפשר שהיה לגאונים שתיקנוה (לברכה זו) סמך מן השי"ס. וכ"כ ע"ש. ולזה הסכים בס' שמן המאור (סי' רכה). ע"ש. ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (סי' כח אות ה), שכן דעת עוד אחרונים. ושם הבאתי ד' רש"י בס' הפרדס שכתב, דברכות השחר מן הדין ראוי לברך י"ח ברכות, אבל יש רשות להוסיף ולברך על כל החביב לו. והבאנו עוד סמוכין לזה עפ"ד הרא"ש קידושין (לא:), לחלק בין ברכה שאומר בה וצונו לברכת השבת. ע"ש. וכעת ראיתי למהרא"ל פרומקין בביאורו מקור הברכות על סדר רע"ג ח"א (דל"א ע"ב), שהעיר מד' רש"י בס' הפרדס הנ"ל. ע"ש. וע"ע בס' יעיר און (מע' ב אות לו), וע"ע בס' מטה יהודה עייאש (סימן מו ס"ק יב), שכתב, שרבים נהגו לברך ברכה זו, ואין לבטלם שיש להם ע"מ שיסמוכו. והביא ד' הט"ז הנ"ל, וכ' שכן נמצא ג"כ בכתבי האר"י ז"ל לאומרה. ועוד שהמג"א הביא בשם הכנה"ג, שהעיד חכם א' שמרן הב"י חזר בו בסוף ימיו וצוה לאומרה. עכת"ד. וע"ע בס' מאורי אור ח"ב (דכ"ג ע"א), וכבר הבאנו לעיל שכ"כ ג"כ, בס' אורה נאמן שאין עיקר סמיכתינו ע"פ האר"י ז"ל, אלא מפני שמרן עצמו חזר בו. ע"ש. והואיל ובכל מחלוקת המנהג מכריע ולא חיישינן לסב"ל כנ"ל, למה יגרע כאן שאף האר"י תומך בד' הפוסקים דס"ל לברך אותה. ושוב מצאתי ג"כ להגאון פתח הדביר (סי' כה דמ"ז ע"ד), שכ', שאף החיד"א ז"ל י"ל שלא כ' כן אלא גבי ברכת הנותן ליעף כח, משום שאף מרן ז"ל חזר בו בסוף ימיו. משא"כ במקום אחר וכו', ע"ש.

הפר"ח (סי"ס מו), וע"ע במט"י (סי"ק יד), ובשו"ת רב פעלים ח"א (חיו"ד סי' נד), וה"ב (תאר"ח סי' ח). ובכן איש חי (פר' וישב אות ה) ובשו"ת שערי עזרה (חיו"ד סי' נד), ובכה"ח (סי"ק מט), ע"ש. ואילו פשוט הדבר שיש ללכת אחר דברי האר"י בכל גוונא, לא היה מביא הכנסת ישראל שום דאיה מזה. (אלא דמ"מ לפע"ד י"ל ע"ד הכנסת ישראל, ובתשו" אחרת כתבנו בזה בס"ד.) וע' לה' יפה ללב (סי' מו ס"ק כא) בדין בר' הנותן ליעף כח. ע"ש. ודו"ק.

ד) ועינא דשפיר חזי להגאון מהר"ם אוירבך, בהקדמת שו"ת אמרי בינה בהערה, שכ' בשם הרמ"ע מפאנו בסוף ס' יונת אלם, שבכל מקום שאמרו בגמרא, "שחק רב" היה לו להשיב ע"פ הסוד אלא לא רצה לגלות. והקשה ע"ז בשו"ת חות יאיר, ממש"ח התוס' ב"ק (יא), דמדשתק רב לא קי"ל כותיה. [וע' תוס' ב"ב סב,] ודחה דאח"כ דלא פסקינן הלכות ע"פ סודות רק ע"פ הנגלות, ובלי ספק גם הרמ"ע ידע דלא פסקינן הלכה ע"פ הסוד, ומצינו שאחז"ל הללו אוסרים והללו מתירים אלו ואלו דברי א' חיים. ע"כ. וע"ע בס' בן יוחאי (דקל"ג ע"ב) שהסכים לד' הרמ"ע מפאנו הנ"ל, ע"ש. וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' קה, ד"מ ע"ב) שכ' בזה"ל, ואל תאשימני ותחשדני שאני פוסק הלכות ומורה הוראה על דרך הקבלה וכו'. ע"ש. וע"ע להחיד"א בס' זרואית העין סנהדרין (ק), שאין להוציא דין ע"פ סודות וגמט', ע"ש. וי"ל, וע' בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי"ס גא) שכ' ע"ד הרב השואל, ויפה כ' פאר רו"מ על מ"ש שכנגדו שאין לברך ברכת הגומל בלילה, והביא מכתבי האר"י, וכ' עליו פאר רו"מ, עם נעלמים לא אבוא, ויפה דיבר, וכן אני אומר כל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקות, חייב משום זורע כלאים, מן תקדש המלאה וכו', ע"ש. ונראה שכוונתו על האומר דברים בשם המקובלים נגד המוסכם והמקובל בשי"ס ופוסקים, ושור"ר בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב (סי' עח אות ד) שהתעורר ע"ד החת"ס הנ"ל, שהרי מרן הגמ"א והמג"א וכמה אחרונים מביאים מד' הוזה"ק והאר"י להלכ', ע"ש מ"ש בזה. וי"ל ע"ה. [נהנה יותר על כן כ' החת"ס (חאו"ח סי' קצז), ומעיד אני עלי, שמימי לא שמעתי מפי רבותי הגאונים, הגאון הפלא"ה והגאון מהר"י אדלר ז"ל, ספר הוזהר יוצא מפי קדשם בשום דרוש, ותלית' לא זזה ידו מתוך ידם, ולא חסרתי מהם וכו', ע"ש.] ועמש"כ בס' חזון עובדיה (סי"ס לה ד"ה אמנם), שאף לד' מרן הב"י (סי' קמא), שדברי הוזהר הם עיקר, אף במקום שהפוסקים לא כ"כ. היינו דוקא במקום שמבואר, "בוזהר" שחולק על הפוסקים, אבל כשרבני המקובלים חולקים על הפוסקים, הלכה כהפוסקים, כשם שכן הדין כאשר הוזהר חולק על הגמרא, שהלכה כהגמרא, אלמא שהפשט עיקר, וכ"ש לד' הרדב"ז (סי' פ), שכל דבר שמבואר בגמרא, או באחד מן הפוסקים, אפילו שיהיה בהיפך ממש בספרי הקבלה, אני מורה בו, ולא אחוש למ"ש בס' הקבלה. ע"ש. וע"ע בדרכי משה יו"ד (סי' סה) בדין גיד הגשה אי מותר בהנאה, וע"ע בשו"ת תשובה מאהבה (סי"ס א), וע' בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב (סי' כט), שהאריך להוכיח שהדבר פשוט מאד שהלכה כדברי הנגלה, ודחה ד' המתעקשים" מאד לומר שדבר הנמצא בס' הוזהר דוחה כל שיטות הפוס' וכו', ע"ש.

וי"ל ע"ד, ואכמ"ל יותר בזה. וזמנא קמ"ר כתבנו פ"ק ב"ז. L טו) ונשוב' לעיקר דברינו, דאף בדין ספק ברכות להקל, כשם שאומ' כן נגד מרן ז"ל, ה"ה ש"ל כן נגד האר"י ז"ל, וכן ראיתי לה' שיו"ר טהרה (מע' א אות עב, דף ה' ריש ע"ד), שכתב, דחיישינן לספק ברכות הגם שיהיה דעת המקובלים לברך, כל שאין גמרא מפור' שיש לברך. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מעט מים (סי' כ אות יט) שיש לברך על פירות אילני סרק שהכל, וכמ"ש מרן (רי"ס רד) גבי עשבי דברא שמברך שהכל, ואע"ג דהאר"י ז"ל פסק שיברכו ע"ז איש כברכתו

ש"ת יביע אומר חלק ב
גר"ח ר' יצחק יוסף זצ"ל